

Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme

Kültegin Ögel
İtir Tanı
Ceyda Yılmazçetin Eke

OKULLARDA SUÇ VE ŞİDDETİ ÖNLEME

Yazanlar

Kültegin Ögel

İtir Tarı

Ceyda Yılmazçetin Eke

Proje Danışmanları

Alper Aksoy

Bilge Erol

İstanbul -2005

Bu kılavuz

Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği tarafından

Caritas Türkiye ile birlikte

hazırlanmıştır.

Bu kitabın tüm hakları Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği'ne aittir. Bilimsel amaçlı alıntılarda kaynak gösterilmelidir. İzin alınmadan çoğaltılamaz.

Kaynak Gösterme

Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme. Kültegin Ögel, İtir Tarı, Ceyda Yılmazçetin Eke. Yeniden Yayınları no: 17, İstanbul, 2006

Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği
Teyyareci Cemal sok., 26/7 Şişli, İstanbul
Tel: 0212 2190303 Faks: 02164501499
yeniden@yeniden.org.tr www.yeniden.org.tr

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

1. BÖLÜM- İSTANBUL'DAKİ OKULLARDA SUÇ VE ŞİDDETİN YAYGINLIĞI
 2. BÖLÜM- SUÇ VE ŞİDDET
 3. BÖLÜM- SUÇ, ŞİDDET VE PSİKOSOSYAL GELİŞİM
 4. BÖLÜM- GÜVENLİ OKUL
 5. BÖLÜM- ERKEN TANIMA VE UYARI İŞARETLERİ
 6. BÖLÜM- ÖNLEME
 7. BÖLÜM- SUÇ VE ŞİDDETE EĞİLİMLİ ÇOCUKLARA MÜDAHALE
 8. BÖLÜM- KRİZE MÜDAHALE
 9. BÖLÜM- EĞİTİMLER
 10. BÖLÜM- ÇETELER
 11. BÖLÜM- İLİŞKİDE ŞİDDET
 12. BÖLÜM- ZORBACA DAVRANIŞLAR
- EK 1: AİLEYE ÖNERİLER BROŞÜRÜ

GİRİŞ

Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Caritas Türkiye işbirliği içinde “Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme” çalışması başlattı. Bu kapsamda İstanbul ili genelinde 300 rehber öğretmen okullarda suç ve şiddeti önleme eğitimine alındı. Bu eğitimi alan rehber öğretmenler kendi bölgelerinde bulunan diğer öğretmenleri eğiterek bir ağ oluşturuyor.

Neden okullarda suç ve şiddeti önleme ile ilgili bir çalışma yapma ihtiyacı doğdu? Şiddet ve suç dediğimiz zaman aklımıza gelebilecek sorulardan biri ülkemizde ve yaşadığımız kentte durumun ne olduğu, ne gibi suçlar işlendiğidir. Bu konuda yapılan araştırmaların olup olmadığıdır. Son günlerde okullarda yaşanan şiddet içerikli olaylar da bunun gerekliliğinin bir göstergesi olmaktadır. Öğrenciler okullarda arkadaşlarına zarar vermeye başladılar ve öğretmenler ile okul idarecilerinin bu konuda ellerinden bir şey gelememeye başladı. Tüm bu olaylar karşısında biz ne yapabiliriz diye düşündük. Bu çalışmayı hazırlarken amacımız okullarda suç ve şiddeti önlemek değildi, amacımız bu konuda hem öğretmenler ve idareciler arasında hem de toplumda bir duyarlılık oluşturmaktı.

Okullarda suç ve şiddeti önleme projesi kapsamında bir kitapçık hazırlandı. Bu kitapçıkta 12 ana konu üstünde durulmaktadır. Bunlar; İstanbul’daki okullarda suç ve şiddetin yaygınlığı, suç ve şiddet, suç; şiddet ve psikososyal gelişim, güvenli okul, erken tanıma ve uyarı işaretleri, önleme, şiddet ve suça eğilimli çocuklara müdahale, krize müdahale, aileye yaklaşım, okul çalışanlarının eğitimi, çeteler, ilişkide şiddet.

“İstanbul’daki Okullarda Suç Ve Şiddetin Yaygınlığı” bölümünde 2004 yılında yapılan araştırma bulgularından yararlanarak bir derleme yapıldı. “Suç ve Şiddet” bölümünde genel olarak suç ve şiddetin tanımları ve risk faktörleri üzerinde duruldu. “Suç, Şiddet ve Psikososyal Gelişim” bölümünde suç şiddet ve psikososyal gelişim basamaklarında nasıl görüldükleri ve neler yapılabileceğinden bahsedildi. “Güvenli Okul” bölümünde Türkiye için yeni olabilecek bir kavram olan güvenli okulun ne olduğu, kriterlerinin ne olabileceği, güvenli okulları kurmanın ve devam ettirmenin ilkelerinin neler olabileceği üstünde duruldu. “Erken Tanıma ve Uyarı İşaretleri” bölümünde okullarda şiddet ve suç olayları gerçekleşmeden takip edeceğimiz ipuçları ile bunların nasıl farkına varıp okul içindeki şiddet ve suçu önleyeceğimize bakıldı. “Önleme” bölümünde gençlerde şiddeti engellemeye yönelik programları, şiddet riskini arttıracak “Risk Faktörlerini” ve riski azaltacak “Koruyucu Faktörlerini” tanımlamaya çalışmaktayız. “Suç ve Şiddete Eğilimli Çocuklara Müdahalede” bölümünde okullarda şiddet ve suçu önlemeye yönelik müdahale programlarının geliştirilmesi gerekliliği, neler yapılması gerektiği şiddet ve suç riski taşıyan çocuklara nasıl davranılması gerektiği, okul sistemi içinde bu çocuklara nasıl bir müdahale yapılabileceği, öğretmenler ve idarecilerin neler yapabileceği konuları işlendi.

“Kriz Müdahale” bölümünde okullarda şiddet ve suç ile karşılaşıldığında izlenecek yolların neler olabileceği, kimler ile irtibata geçmek gerektiği, öğrencileri ve velileri nasıl bilgilendirmek gerektiği konuları üstünde durulmaktadır. “Aileye Yaklaşım” bölümünde şiddet ve suç davranışlarında ailenin rolü ne olabilmektedir, aile ne yapmalıdır konuları üstünde durulmaktadır. “Okul Çalışanlarının Eğitimi” bölümünde riskli davranışlar karşısında okullarda çalışan rehber öğretmenler dışındaki öğretmenlerin ve okul çalışanlarının eğitilmesi konuları işlenmektedir. “Çeteler” bölümünde okullarda suç ve şiddete neden olabilecek çete yapılanmalarının neler olabileceği ve okullarda bunları önlemek için neler yapılabileceği üstünde durulmaktadır. El kitapçığının en son bölümünü “İlişkide Şiddet” oluşturmaktadır.

İlişkide şiddet güvenli okul gibi Türkiye’de yeni konuşulmaya başlayan bir kavramdır. İlişkide şiddet nedir. Ne tarz davranışlar bu kavramın içine sokmaktayız, yapılaması gerekenler neler olabilir konuları işlenmektedir.

BÖLÜM

1

İSTANBUL'DAKİ OKULLARDA SUÇ VE ŞİDDETİN YAYGINLIĞI

İstanbul'da okullarda gözlenen suç ve şiddetin yaygınlığı konusunda 2004 yılında İstanbul'da yaptığımız anket çalışmasının verilerine yer vermeye çalışacağız. Bu çalışmada İstanbul'un 15 ilçesinden rasgele seçilen 43 okulda 3483 lise II. sınıf öğrencisine ulaşılmıştır. Öğrencilerin %45.5'ini kızlar, %54.5'i ise erkek öğrenciler oluşturmaktaydı. Araştırmanın sonuçlarından bazı önemli noktalar aşağıda verilmiştir.

- 2004 yılı içerisinde yapılan bu çalışmanın sonuçlarına göre son bir yıl içinde en az bir kez fiziksel kavga bulunanlar grubun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Cinsiyete göre dağılımına baktığımızda bu oranın erkeklerde %68.8, kızlarda ise %29.7 olduğu görülmüştür. Erkeklerin fiziksel bir kavga bulunma riskinin kızlara göre 5 kat fazla olduğu saptanmıştır.
- Fiziksel kavga sonucunda yaralandığını belirtenlerin oranı %15.4 olduğu görülmüştür. Erkeklerde kavga sonucu yaralanma riskinin kızlara göre 3.6 kat daha fazla olduğu bulunmuştur.
- Hayatı boyunca en az bir kez bir başkasını yaralayanların oranı %26.3 olarak bulunmuştur. Erkeklerde hayatları boyunca kavga sonucu birisini yaralama riskinin kız öğrencilere göre 3.2 kat daha fazla olduğu bulunmuştur.
- Şiddet olayları sonucunda bir başkasını yaraladığını belirtenlerin yarıya yakını bunu ilk kez 13-15 yaşları arasında yaptıklarını belirtmişlerdir. 12 yaşından önce birisini yarayanların oranı ise %39 olarak saptanmıştır.
- Hayatı boyunca en az bir kez bıçak, çakı ya da benzeri kesici alet taşıyanların oranı %22.6 olarak bulunmuştur. Erkeklerin kesici alet taşıma riski kızlara göre 4.2 kat daha fazla olduğu saptanmıştır. Bıçak, çakı gibi kesici alet taşıyanların yarısından çoğu (%55.2) ilk kez 13-15 yaşları arasında kesici alet taşıdıklarını belirtmiştir. Yapılan çalışmada erkeklerin kızlara oranla daha erken yaşlarda kesici alet taşımaya başladığı görülmüştür.
- Ateşli silah taşıyanların oranının %9.8 olduğu saptanmıştır. Erkeklerde tabanca taşıyanların oranı kızlara oranla daha fazladır ve erkeklerin tabanca taşıma riski kızlara göre 7.2 kat daha fazla olduğu bulunmuştur.
- Çalışmaya katılanların %10'u çeteye girdiklerini belirtmişlerdir. Bunların yaklaşık %3'ü çeteye kendi istekleri ile girdiklerini ve halen üye olduklarını söylemişlerdir. Çete üyesi olanların kesici alet taşıma riskinin olmayanlara göre yaklaşık 8 kat, tabanca taşıma riskinin yaklaşık 10 kat daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

- Ergen ve çocuklarda görülen şiddet 15-16 yaşları arasında en yüksek seviyeye ulaşmakta ve risk faktörü olmaktadır. 16-17 yaşları arasında çetelere katılma riski artmaktadır. 17 yaşından sonra bu oranlar düşmeye başlıyor. Kızların erkeklere göre oranı düşüktür. Erkekler kızlara oranla fiziksel şiddet kullanımına daha fazla başvurumaktadırlar.
- Hiperaktivite, dürtüsellik, risk alma, dikkatin kısa sürede dağılması şiddet davranışında bulunan ergen ve çocuklar için birer risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Hayatı boyunca en az bir kere bir şeyler çalanların oranı %8.6 olduğu görülmüştür. Erkek ve kızlar arasında hayat boyu bir şey çalma yaygınlığı açısından bir fark görülmemiştir.
- Hayatı boyunca başı polisle en az bir kere belaya girenlerin oranı %10.8 olduğu bulunmuştur. Polisle başının belaya girme sıklığı cinsiyetler arasında farklılık olduğu ve erkeklerin kızlardan daha sık başının polisle belaya girdiği bulunmuştur.
- Suç işleyenlerin oranının %14.8 ve cinsiyete göre bakıldığında da erkeklerin hayat boyu herhangi bir suç işleme riskinin kızlara göre 2.6 kat daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Tablo 1.
- İlk suç işleme yaşı ağırlıklı olarak 13-15 yaş (%42.6) arasındadır. İlk suç işlediklerinde 7-9 yaşları arasında olduklarını belirtenler grubun beşte birini oluşturmaktadır.
- Öğrencilerin %3'ü en az bir kez nezarethanede kaldıklarını belirtmiştir. İslahevinde kaldığını belirtenlerin %37.5'i bir kez, %20.5'i 2-3 kez, %17'si 4-5 kez ve %25'i de 5'den fazla kere ıslahevinde kaldığı görülmüştür. Erkekler ve kızlar arasında ıslahevinde kalma yaygınlığı açısından bir fark yoktur. Öğrencilerin %6.7'sini anne ya da babası herhangi bir suç nedeniyle en az bir kere cezaevine girdiği saptanmıştır. Tablo 1.

Tablo 1: Suç işleme, başı polisle belaya girme, bir şey çalma ve ıslahevinde kalma riskinin cinsiyete göre karşılaştırılması

	Erkek		Kız	
	N	%	N	%
Suç işleyen	306	20.3	120	8.6
Başı polisle belaya giren	249	16.3	64	4.6
Bir şey çalan	187	12.2	65	4.7
İslahevinde kalan	75	4.9	11	0.8

*p<0.05

- Hayatı boyunca herhangi bir suç işleme riski erkeklerde kızlara göre 2.6 kat, başı polisle belaya girme riski 4 kat, hayat boyu bir şey çalma riski yaklaşık 3 kat ve hayat boyu ıslahevinde kalma riski de yaklaşık 6.5 kat daha fazla olduğu saptanmıştır.
- Örneklemin %14.8'i hayat boyu en az bir kez herhangi bir suç işlediğini, %10.8'i hayat boyu en az bir kez başının polisle belaya girdiğini, %8.6'sı hayat boyu en az bir kez bir şeyler çaldığını, %3'ü en az bir kez nezarethanede kaldıklarını, %6.7'si anne veya babasının herhangi bir suç nedeniyle en az bir kere cezaevine girdiğini belirtmiştir.

Sonuç olarak, araştırma bulguları suç ve şiddetin okullarda oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Bu nedenle sorunu çözmeye yönelik girişimlere ihtiyaç olduğu açıktır.

BÖLÜM

2

SUÇ VE ŞİDDET

Suç, bireyin toplumun içinde yürürlükte olan kurallara aykırı düşmesidir. Çocuğun yakalanması ya da yakalanmamasına, polisle başının derde girmesi ya da girmemesine bakmaksızın hayatı boyunca bir kez suç işlemesi, suç işleme eğilimi kapsamında değerlendirilir. Suç ve suçluluğu biyolojik, psikolojik ya da çevresel ve toplumsal etmenler ile açıklayan kuramlar bulunmaktadır. Genel eğilim suçlu davranışın, diğer insanlarla olan iletişim ve ilişki içerisinde öğrenildiği yönündedir. Suç içeren davranışın öğrenilmesinde birincil etken kişiler arası yakın ilişkililerdir. Ailede suç işleyen bir başka üyenin varlığı da genelde çocuğun risk altında olmasına yol açmaktadır. Suç işlemenin başkaları üstünde üstünlük kurmak gibi bir ikincil kazancı da olduğundan tekrarlanma olasılığı yüksektir. Suç işlemeye yol açan etmenler şöyle sıralanabilir:

- Çocukların davranışlarını ve dürtülerini kontrol etmekte zorluk yaşaması ve düşünmeden hareket etmeleri
- Hayal kırıklığına karşı toleranslarının düşük olması ve bir engellenmeyle karşılaştıkları zaman bununla nasıl başa çıkacaklarını bilememeleri
- Sosyal becerilerinin zayıf olması ve sorunları ve çatışmaları çözmede, öfkelerini kontrol etmede ve iletişim kurmada problem yaşamaları
- Ailelerin çocukların eğitim yaşamının ihmal etmesi
- Ailenin çocuğa olan ilgisinin zayıflığı ve çocuğun yaşamını takip etmekte başarısız olması
- Ailenin tutarsız ve sert disiplin uygulamalarında bulunması
- Ailede iç çatışma olması, ev içinde şiddetin ve istismarın varlığı
- Çocuklarda madde kullanımı ve depresyon belirtileri olması bunların fiziksel ve ruhsal sağlıkları üstündeki kötü etkileri

ŞİDDET

Şiddetin tam bir tanımını yapmak çok kolay değildir. Şiddet davranışının içine sadece fiziksel içerikli şiddeti değil; sözel ve psikolojik tacizi de içeren davranışlar ile birine bilerek rahatsızlık veya fiziki olarak zarar vermek de almaktadır. Son bir yıl içerisinde fiziksel bir kavga içinde yer alma; yaşamı boyunca bir kez dahi bir silah taşıma veya ateşli silah dışındaki çakı, bıçak, jilet gibi kesici aletler taşımak da şiddet davranışı kapsamında

değerlendirilmelidir. Şiddet içerikli davranışlar arasında öfke patlamaları, vurmak, tekmelemek, itmek, yaralamak, kavga etmek, başkaları ile ilgili tehditler savurmak ya da yaralamaya çalışmak, hayvanlara yönelik acımasız davranışlar, yangın çıkarmaya teşebbüs etmek ve eşyalara bilerek zarar vermek sayılabilir.

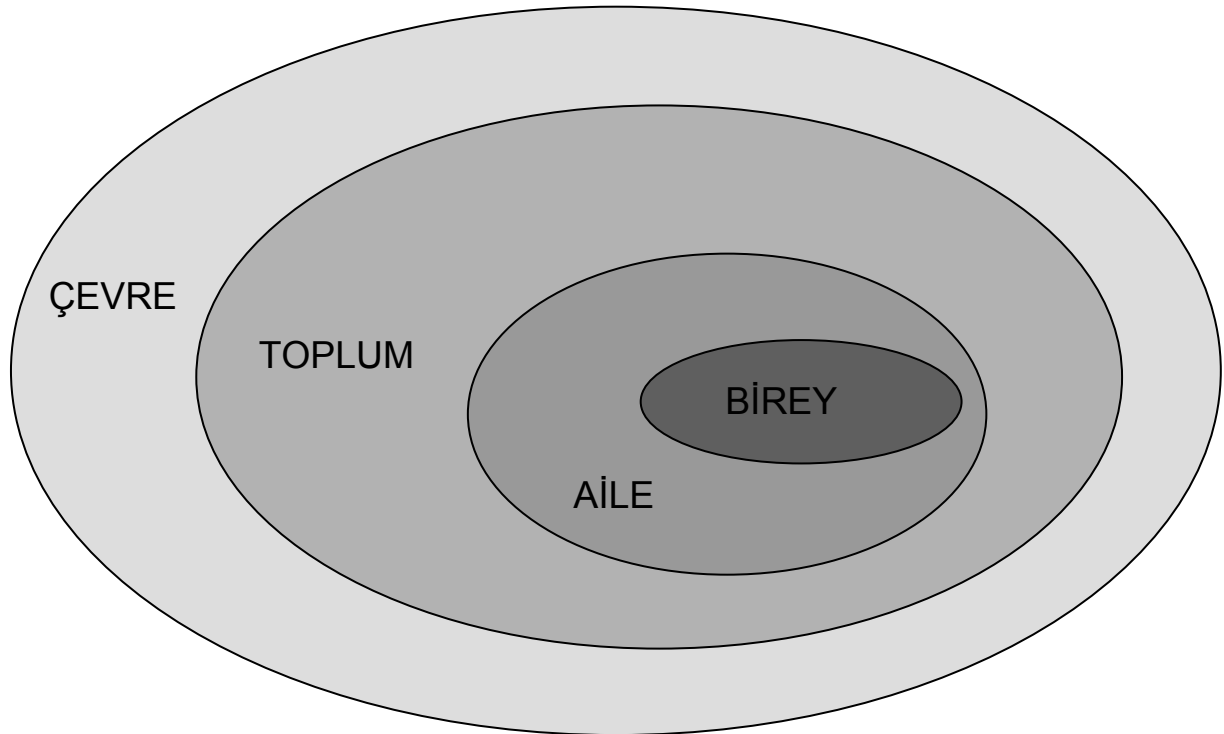
Çocuklar okul öncesi dönemden başlayarak şiddet içerikli davranışlar sergileyebilirler. Bu nedenle risk faktörlerinin sinyallerini erken tanımak ve önleyici adımlar atmak mümkün olabilmektedir.

Şiddet Davranışının Nedenleri

Son zamanlarda yapılan çalışmalarda, kişilik faktörlerinin tek başına anti sosyal ve şiddet davranışına yol açmadığını genellikle birden fazla etmenin şiddet davranışında rol oynadığı belirtilmektedir. Nedenleri ve risk faktörlerini bilmemiz, şiddet davranışının doğasını anlamamız ve şiddete karşı koruyucu önlemleri oluşturmamız için gereklidir.

Ekolojik Model

Şiddet davranışında koruyucu ve risk faktörleri arasındaki ilişkiyi anlamamanın en iyi yolu ekolojik ilişkiyi anlamaktır. Ekolojik modele göre her birey içinde bulunduğu kişisel, ailesel, çevresel ve toplumsal etmenlerden etkilenir. Bu etmenler şiddet davranışının oluşması için risk oluşturur. Koruyucu faktörler de şiddet davranışı riskini arttırır. Bu faktörler kişisel deneyimler ya da çevreyle bulunan ilişkilerin azalması sonucunda ortaya çıkar.

Çevresel Faktörler

Çevresel faktörler içerisinde medyanın etkisi sayılabilir. Şiddet davranışının medyada sürekli olarak gösterilmesi ergenlerin şiddete karşı olan tutumlarında duyarsızlaşmaya neden olmaktadır. Böylece ergenler şiddet davranışını sorunların çözümü olarak algılamakta ve şiddet davranışını normalize etmektedirler. Ekonomik durumun bozulması, işsizlik gibi sosyo-ekonomik faktörler de şiddet davranışında önemli rol oynamaktadır.

Ailenin çocuğuna olan güvensizliği ve onu ihmal etmesi ya da toplum değerlerindeki değişiklik şiddet davranışının oluşması için önemli etmenler arasındadır. Büyük şehirlerde ilişki kurmadaki zorluk, yabancılaşma ve sosyallikten uzaklaşmaya yol açarak şiddet davranışının artmasına neden olabilmektedir.

Toplumsal Faktörler

Şiddet davranışının artmasını sağlayan toplumsal faktörler, uyuşturuculara ve ateşli silahlara kolay ulaşım, sosyal düzensizlik, eğitim kalitesinin düşmesi ve okul sonrası faaliyetlere imkan sağlanmaması olarak tanımlanmaktadır.

Toplumda uyuşturucu ve ateşli silahların kullanım yaygınlığı artması gençlerde şiddet davranışlarının artmasına neden olmaktadır. Örneğin; ekonomik kaynakları kısıtlı olan bir toplum, yeraltında finansal kazanç, mevki ve güç imkanları sağlayan ikincil bir ekonomi yaratarak uyuşturucu ticaretini yasallaştırabilmektedir.

Şiddet faaliyetlerinin bir başka tetikçisi de toplumdaki düzensizliktir. Bu faktör yüksek suç oranları, çete faaliyetleri, barınacak yerlerin azlığı ve toplumun genelindeki bozulmayla tanımlanmaktadır. Bu toplumlar aynı zamanda okullardaki eğitimin kalitesi ve okul sonrası faaliyet seçenekleri gibi gençlerin olumlu ve üretken gelişim deneyimlerini sağlayacak uygun kurumlardan da yoksundurlar.

Eğer arkadaşları arasında şiddet ya da suç kapsamına giren davranışlar normal karşılanıyor yani kabul görüyorsa çocuk arkadaş grubuna uymak, onların beğenisini ve onayını almak için bu davranışları sergileyebilir.

Ailesel Faktörler

Yapılan araştırmalar, aile içi etkileşimin ve iletişimin bozulmasının özellikle erkek çocuklarında şiddet riskini arttırdığını göstermiştir. Çocuk istismarı ve ihmali de önemli risk faktörleri arasındadır. Net beklentilerin oluşturulamaması, yetersiz gözetim ve yönlendirme, uygunsuz, tutarsız aile disiplini de gençleri şiddet davranışlarına ve suça iten etkenler arasındadır. Evlilikte veya aile içinde anlaşmazlık ve çatışma ve suç işleyen ebeveyn, akraba, akran ve kardeşlerin olması gençleri şiddete yönlendirebilmektedir.

Bireysel Faktörler

Araştırmalarda şiddet davranışları ile dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, ajitasyon ve risk alma davranışı arasında güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Erkek çocuklarda 6-13 yaş arası dönemdeki saldırgan davranışlar, ileriki yaşlardaki şiddet davranışlarının habercisi olma niteliğindedir. Şiddet ve suç işlemenin erken yaşlarda başlaması, ileriki yaşlarda madde kullanımı, hırsızlık, mülke zarar verme gibi anti sosyal davranışlara yol açabilmektedir.

Çocuğun okula ayak uyduramaması ve derslerinde başarısız olması da kişisel faktörler arasındadır. Düzenli olarak okula gitmeyen 12-14 yaş arası gençlerin, ergenlikte ve yetişkinlikte şiddet davranışlarına katılma olasılıklarının yüksek olduğu görülmektedir. 15 yaşından önce okuldan ayrılmak da şiddet davranışı için büyük bir risk oluşturmaktadır.

Şiddet Davranışı için Risk Faktörleri

Gencin veya çocuğun şiddet davranışı sergileme riskini arttıran bazı çevresel veya kişisel özellikler vardır. Bunlar arasında aşağıdaki etkenler sayılabilir:

- Evde ve/veya okulda sosyal olarak aşırı içine kapanık olmak
- Yoğun bir izolasyon içinde olmak
- Şiddete maruz kalmak
- Başkaları tarafından çabucak kızdırılabilir olmak
- Aşırı alınganlık
- Kendine rahat verilmediği duygusunu sık yaşamak
- Okul başarısının düşük olması
- Öfke kontrolünü yetersizliğinin olması ve sık öfke patlamaları yaşamak
- Geçmişinde, şiddet içeren davranışlarının bulunması
- Bireysel farklılıklara toleransın olmaması
- Madde kullanmak
- Dürtüsel (fevri) olmak
- Çok çabuk hayal kırıklığına uğramak ve bunu tolere edememek

SUÇ, ŞİDDET VE PSİKOSOSYAL GELİŞİM

Suç, şiddet, madde kullanımı gibi davranışların ortaya çıktığı ve sorun halinde yaşandığı dönem daha çok 15-17 yaş grubudur. Daha sonraki yaş dönemlerinde bu sorun azalma göstermektedir. Ancak bu tür davranışları gösteren ergenlerin ikiye ayrılmasının gerekliliği öne sürülmektedir.

1. Erken başlayanlar: Çok erken yaşlarda, 6-8 yaşlarında bu tür davranış sorunu gösteren çocuklardır. Bu çocukların yetişkinlik döneminde kriminal olma oranları yüksektir. Ergenlik döneminde yüksek oranda kurallara uymama gözlenir. Erken başlayanlar olarak adlandırılan grup, toplum için daha büyük ve kalıcı sorun oluşturmaktadır.

2. Geç başlayanlar: Bu grupta erken ergenlik döneminde bu sorunlar görülmeye başlar ve daha sonra iş ve evlilik yaşamlarına yansıtırlar. Her iki grubun ortak özellikleri, çocuğun belirli dönemlerden geçmesidir. Bu dönemler çocuktan çocuğa farklılık göstermekle birlikte, benzer bir yol izlemekte oldukları söylenebilir.

Bu dönemlerin bilinmesinin önemi, ergenin bulunduğu döneme ilişkin müdahalenin yapılması açısından önemlidir. Her döneme uygun bir müdahale yöntemi seçilmelidir.

Okul öncesi yıllar

Şiddet eğilimi gösterecek ergenlerin 7 yaşında tespit edilebileceği bazı araştırmalarda gösterilmiştir. Bu yaşta agresif, bozucu ve karşıt davranışlar gösteren çocukların %50 oranında ergenlik döneminde şiddet eğilimi gösterdiği saptanmıştır.

Okul öncesi döneme ait bulgular oldukça yetersiz olmakla birlikte bazı ipuçları vermektedir. Yoksulluk ve suç, zayıf sosyal destek sistemleri ve sosyal izolasyonun belirleyici birer sosyal etmen olabileceği ileri sürülmektedir (şekil 2). Bu ergenlerin ailelerinde yüksek oranda stresli yaşantılar, farklı marjinal işlerde çalışma, yasal sorunlar yaşama ve düşük eğitime sahip olma gözlenmektedir.

İki yaşından itibaren anne çocuk arasında zorlayıcı ilişkiler başlayabilir. Bu dönem sakin bir şekilde aşılmaz ve iyi idare edilmezse, sorunların başlangıcı olabilir. Çocuğun huzursuz, dürtüsel olması ve dikkat sorunları olması, çocuk ebeveyn ilişkisinin üstüne olumsuz etkiler yapmaktadır. Bu yaştaki çocuklarda tepkisel davranışlar hakimdir. Çocuğun zorlayıcı davranışı karşısında başarısız olan ebeveynler demoralize olabilir. Ebeveynler kontrolü kayb ettikleri için , etkin olmayan ve huzursuz çözümlere yönelebilirler. Çocuk bir kenara atılabilir, ihmal ya da istismar edilebilir.

Ebeveynlerin yoğun stres altında olması da, onların sosyal becerilerini azaltmakta ve çocukla ilişkisine olumsuz yansımaktadır. Bu aileler çocuklarına karşı baskıcı davranmakta, ağır

cezalar vermektedir. Genelde çocuğa karşı davranışlarında cesaret kırıcı olabilmektedir. Çocuğun kendini gerçekleştirmesine destek vermemektedirler.

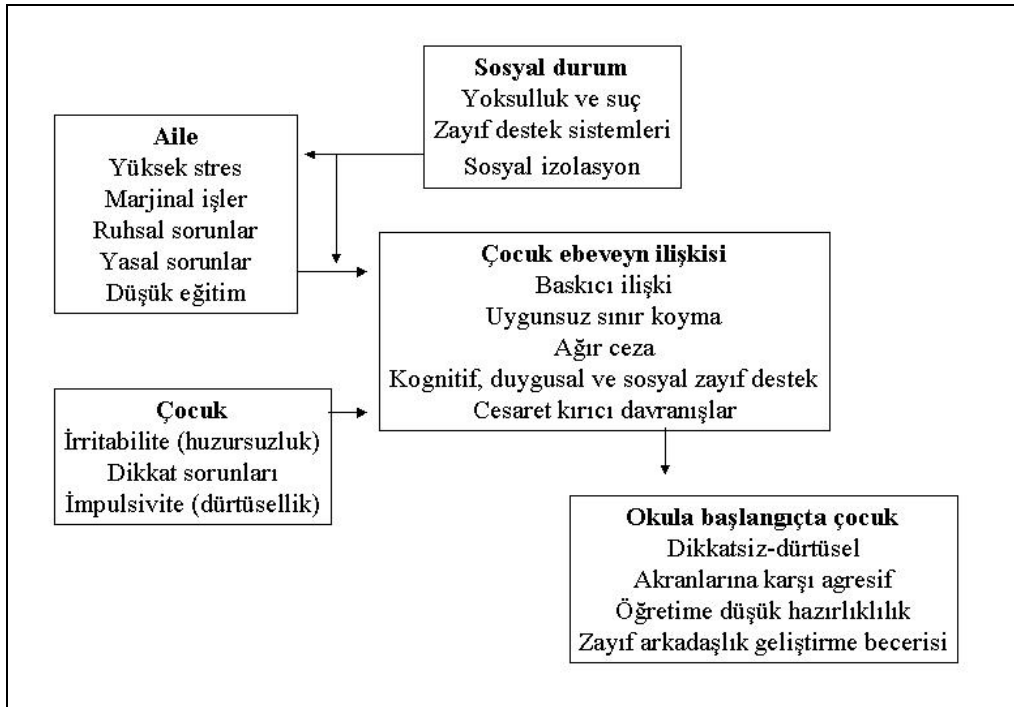
Çocuğun yaşantıları ebeveyn tarafından aşırı ve uygunsuz tepkilerle karşılanmaya başlanır. Acı veren duyguların ifadesi bile kabullenilmez, çocuk cezalandırılır. Sonuç olarak çocuk, yaşantılarını ve duygularını adlandırılmaz, stresle başa çıkmayı, makul hedefler koyma öğrenemez, kendi duygusal yanıtına güvenemez, yardım için aşırı duygusal ifade yolları kullanmaya başlar.

Ebeveyn çocuğa hep olumsuz yaklaştığı, duygularını ortaya koyma fırsatı vermediği, ihtiyaç duyduğu sevgiyi göstermediği için çocuk bunları farklı yollarla elde etme yoluna gitmeyi öğrenmektedir. Örneğin, isteklerine hep olumsuz yanıt verilen çocuk, isteğini vurup kırarak elde edeceğini öğrendiği zaman böyle davranmayı alışkanlık haline getirebilmektedir.

Okul öncesi yıllarda deneyimi böyle olan çocuklar ergenlik dönemine geldiklerinde eğitime hazırlıklı olmadığı, akranlarına karşı agresif davrandığı, arkadaşlık ilişkileri geliştirmekte zorluk çektiği gözlenmektedir. Okula başlama, hem çocuk hem de ebeveynleri için önemli bir sınavdır. Sınıf ve arkadaş düzeyinde çocuktan beklenen sosyal beceriler dramatik biçimde artmıştır.

Okul yılları bu çocuklar için çok belirgin özellikleri gösterdikleri yıllardır. Özellikle erken okul yıllarında çocukta düşük başarı, akranlarına karşı agresif davranış, sınıf düzenini bozucu davranışların görülmesi sıktır. Öğretmenler için bu çocuklar zor vakalardır. Onları idare etmekte zorlanırlar. Öte yandan onlarla uğraşmayı da yeğlemezler. Bu nedenle destekleri oldukça zayıftır. Ebeveynlerinin okulla ilişkisi ilk dönemlerden itibaren zayıftır. Çocuğun gelişimini desteklemekten uzaktırlar.

Şekil 2: Okul öncesi ve okula geçiş döneminde risk altındaki çocuklarda gözlenen sorunlar

Orta yıllar

Çocuğun bu durumu ileriki yıllarda okul başarısızlığına dönüşür. Başarısızlık okula karşı ilgi kaybına da yol açar. Akranlarıyla kurdukları ilişkiler oldukça zayıftır. Sorumluluklarını almakta ve üstlenmekte zorlanırlar. Tepkilerinde agresyon hakim olmaya başlamıştır. Bu durum arkadaş, okul ve aile ilişkilerini de olumsuz etkilemeye devam eder.

Ebeveynlerin okul çalışanlarıyla ilişkileri bu dönemde giderek kötüleşir. Önceki yıllarda evde yaşanan çatışmalara okul başarısızlığı gibi yeni bir sorun daha eklenmiştir. Aile çocuğun okul başarısızlığı ile nasıl başa çıkabileceğini bilememektedir. Kendisi bir anlamda teslim olmaya başladığı için, tek çare olarak okulu görmeye başlarlar. Ancak, okuldan beklentileri yüksek olduğu için sıklıkla hayal kırıklığına uğurlar. Ya da kabahat okula bulunabilir, böylece ailenin okulla ilişkisi de bozulur. Giderek, çocuğu dışlamaya ve ret etmeye başlarlar.

Çocuğun “itici” davranışları okul çalışanlarının da desteklerini ondan kesmelerine yol açar. Giderek “ümitsiz vaka” olarak değerlendirmeye başlanır, çocuk. Ebeveynlerin okulu çözüm olarak görmeleri ve evde yaşadıkları başarısızlıkları okula yansıtmaları, okul konusuna evden bir destek gelmemesi de okul çalışanlarıyla aile ilişkisini iyice bozar.

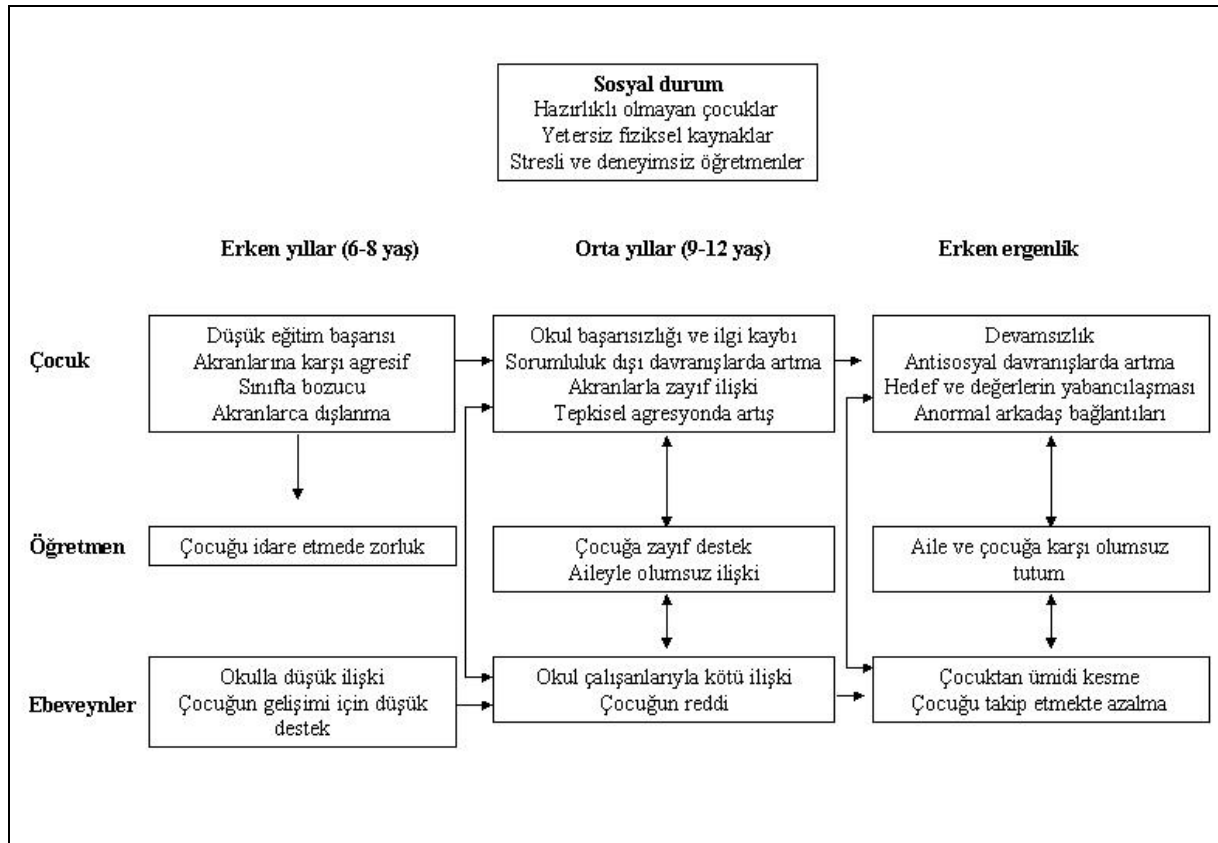
Erken ergenlik

Ergenlik döneminde ise okula devamsızlıkla bu durum kendini gösterir. Ergenin artık hedefleri kaybolmuştur ve aile ya da toplumsal değerlere yabancılaşmıştır. Akranları tarafından ret edildiği için kendisine uygun arkadaşlar armaya başlar. Bunlar kimi zaman kendisinden yaşça büyükler olabilir. Tüm ergenler gibi ebeveynlerinden uzaklaşır ve arkadaş ilişkileri önem kazanır. Kurduğu arkadaşlıklar genelde kurallara uymayan suça eğilimli gruplar olup, çeteleşme eğilimi yüksektir. Yaşı büyüdüğü ve çevresi geliştiği için, kendisi gibi ergenleri bulmakta zorlanmaz.

Aile ise, artık ondan ümidi kesmiştir. Bir dönem uyguladıkları başarılı yöntemleri bile uygulamaktan vazgeçerler. Bir nevi teslim olmuşlardır. Onu izlemekten vazgeçer ve kendi haline bırakırlar. Bu da sorunun giderek çözümsüz hale gelmesine yol açar.

Okul çalışanları da aileye ve ergene karşı olumsuz bir tutum geliştirirler. En iyi çözüm çocuğun bir an önce okuldan uzaklaşmasıdır düşüncesi hakim olmaya başlar.

Şekil 3: Okul yıllarında risk altındaki çocuklarda gözlenen sorunlar

Bu Ergenlerin Karşılaştıkları Sorunlar Ve İhtiyaçları

Etiketlenme: Toplum bu ergenleri etiketleme eğilimindedir. Etiketleme marjinalleşmeye yol açar. Böylece toplumdan giderek uzaklaşırlar. Bu nedenle etiketlemeden uzak durulmalıdır.

Beceri eksikliği: İletişim, öfke kontrolü, sorun çözme gibi sosyal becerileri düşüktür. Bu becerilerin onlara kazandırılması gerekir.

Yalnızlık, dışlanma: Davranışları nedeniyle benzer akranları dışındakiler onları iter. Yalnız kaldıkları zaman toplumun değer yargılarına karşı çıkmaya suç işlemeye başlarlar. Bu nedenle yakınlık gösterilmesi gereklidir.

Okuldan atılma: Onlardan kurtulmanın yolu okuldan uzaklaştırmak olarak görülür. Halbuki, okul içinde tutulmaları şarttır. Öncelikle okuma yazma, sağlık bilgileri, cinsel bilgiler ve yurttaşlık bilgileri hakkında bilgilenmeleri gereklidir.

Sağlık sorunları: Davranışları nedeniyle özel sağlık sorunlarıyla sık karşılaşırlar. Özel sağlık bakımına gereksinimleri vardır. Cinsel sağlık, genel sağlık gibi konularda özel eğitime ihtiyaçları vardır.

Yasal sorunlar: Sık sık başları yasalarla derde girer. Bu nedenle yasaları öğrenmeleri ve onlara yardımcı olacak birilerinin bulunması gerekir.

Sokakta yaşama: Sokakta kalmaya ve sokağın tehlikeleri ile karşı karşıya kalmaya başlarlar. Bu nedenle kalacakları güvenli bir yere gereksinim vardır.

Ruhsal sorunlar: Temelde yatan ya da travma gibi sonradan oluşan ruhsal sorunlar sıktır. Bu nedenle psikolojik desteğe gereksinimleri vardır.

Davranış sorunları: Gelişim süreçleri içinde uygun modellerle karşılaşmadıkları için, davranış sorunları gösterirler. Uygun ve doğru davranışlar yerine uyumsuz ve sağlıklı olmayan davranışlar öğrenmişlerdir.

BÖLÜM

4

GÜVENLİ OKUL

Bu bölümde Güvenli Okul kavramından söz edeceğiz. Özellikle okullarda gerçekleşen şiddet olaylarından sonra tüm dünyada güvenli okul kavramı gelişmeye başlamıştır. Burada dünyanın farklı ülkelerinde geliştirilen güvenli okul kavramı ve ilkelerinden söz edilecektir.

Güvenli okul nedir?

Güvenli okul, aslında uyumlu okuldur. Tek başına güvenlilik önem taşımaz. Güvenli okul dendiği zaman aklımıza sadece polis ya da güvenlik elemanı ile alınan fiziksel önlemler aklı gelmemelidir. Diğer gereklilikler tamamlanmadan okulun havası pozitif yönde değiştirilmeden güvenlilik sağlanamayacağı gibi güvenli okul ortamı da oluşturulamaz. Çocuklar bekledikleri desteği okullardan göremezlerse, sosyal olarak istenen davranışları da göstermezler bu da güvenli bir okul oluşturmanın önündeki önemli engellerden birisidir.

Güvenli okullarda okul çalışanları ve öğrencileri arasında olumlu ilişki bağları bulunur. Burada öğretmenlerin öğretmenlerle, öğretmenlerin öğrencilerle, öğrencilerin öğrencilerle ve okulda hizmetli olarak çalışanların öğrencilerle olan ilişkilerinde olumlu özelliklerden bahsediyoruz. Şiddeti önlemede en önemli etkenlerden biri okul çalışanlarıyla, öğrencilerin kurdukları güven verici, destekleyici bağlardır. Bu sebeple öğrenciler ve okul çalışanları arasında pozitif ilişkileri geliştirmek gerekmektedir.

Güvenli okulların özellikleri

Güvenli okulların temel özellikleri aşağıda sıralanmıştır.

1. İletişim, insanlar arası ilişkilerde en önemli anahtardır. İnsanları birbirlerine bağlar. Güvenli okullarda öğrenciler, öğretmenler, okul çalışanları, okul idaresi arasında güvenli bir iletişim vardır. Bu iletişimin iyi ve güvenli olması okulun genel havasına yansır ve problemlerin çözümünü kolaylaştırır.
2. Güvenli okulların tutumu çocukların akademik başarılarını ve davranışlarını geliştirmek üzerine kuruludur fakat sadece akademik başarıya odaklanmamaktadırlar. Öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını da karşılamaya önem verirler. Böylece çocuğun okuldan; okulun da öğrencilerden bekledikleri arasında bir denge kurulmaktadır.
3. Güvenli okullar pozitif kişisel rol modelleri sunarak öğrencilere örnek olur. Bunu yapmak öğretmenlerin, okul idarecilerinin ve okul çalışanlarının görevidir. Özellikle ergenlik çağında bulunan gençlerin özdeşim kuracakları rol modellerine ihtiyaçları vardır ve okullarda onlara iyi örnek olacak rol modelleri şiddeti önlemede ve güvenli okul oluşturmada önemli etkenlerden birisidir.

4. Güvenli okullarda öğrencilere insanlar arasında farklılıklar olabileceği, bunlara saygı duyulması gerektiği, herkesin düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri anlatılır. İnsanların birbirini dinlemesinin önemini vurgulanmalıdır.
5. Güvenli okullarda bütün çocuklara eşit şekilde davranılır ve eşit sorumluluk verilir. Sınıf içinde ya da okul içinde arkadaşları ile eşit sorumluluklar almayan, farklı davranılan çocuklar ileride şiddet davranışlarında bulunabilirler ya da şiddetin hedefi olabilirler. Okullarda yaşanan en belirgin sorun öğrencilere eşit davranılmamasıdır.
6. Öğrencilere karşı ilgili bir tutum sergilenir. Öğrencilerin kendi aralarındaki iletişimin düzenli bir şekilde gözlemlenmesi gerekir. Bu sayede herhangi bir risk durumu oluştuğunda zamanında müdahale yapabilmek ve olayın büyümesini önlemek mümkün hale gelir.
7. Okul yönetimleri ailelerin okullarda kendilerini rahat hissetmelerini sağlamalı ve çocuklarının eğitim sürecine daha fazla katılım göstermesi için onları motive etmelidir. Çünkü, çocuklarının gelişimine dahil olan ailelerin çocuklarında akademik başarı düzeyi daha yüksektir ve bu çocuklar okul içinde ve dışında daha az anti sosyal davranışlar gösterirler.
8. Güvenli okullar velileri çocukları hakkında bilgilendiren okullardır. Bu sadece veli toplantıları ile yapılmamalı, veliler düzenli olarak okula davet edilmeli ve çocukları hakkında bilgilendirilmelidir.
9. Güvenli okullar öğrencilerin birbirleri ile olan ilişkilerini geliştirmek için çalışmalar yapar. Bunun için kol faaliyetleri, öğrenci kulüpleri iyi bir ortam oluşturmaktadır. Okulun içinde ilişkileri iyi olan öğrencilerin birbirlerine şiddet uygulama ihtimallerinin düştüğü görülmektedir.
10. Duygu ve düşüncelerini ifade ederken çocukların kendilerini güvende hissetmeleri çok önemlidir. Bu nedenle, çocuklara kendilerini güvende hissederek duygularını ifade edecekleri yollar sağlamak gerekir. Ancak bu durumda ihtiyaçlarını, korkularını, korku ve kaygılarını rahatça okul görevlilerine ifade edebilirler.
11. Güvenli okullarda öğrenciler birbirlerinden yardım isteyebilir ve birbirlerine destek olurlar. Bu birbirleri ile ilişkilerinin iyiliği ile doğru orantılıdır. Kendi aralarında problemleri çözmek okul içindeki genel havasında daha olumlu olmasını sağlamaktadır.
12. Güvenli okul ortamı yaratırken ve onu korurken atılacak adımlardan ilki okuldaki öğrenciler arasındaki ilişkinin özelliklerini gözden geçirmektir. Büyük sınıflar küçük sınıfları eziyor mu, sınıflar arası kutuplaşma ve gruplaşma var mı, aynı sınıf içerisinde öğrencilerin birbirine karşı tutumunda sertleşme veya gruplaşma mevcut mu gibi sorulara cevap aranmalıdır. Güvenli okullar öğrencilerin yaşadıkları problemleri rahatça bildirebilecekleri yerlerdir. Bunun için, öğrencilerin birbirleri ile kaygılarını paylaşabilecekleri yollar yaratılmalıdır.
13. Okul öncesi ve sonrası programların olması şiddet ile mücadelede önemli bir yere sahiptir. Bu programlarda çocuklar rehberleri eşliğinde kültürel faaliyetlerde bulunabilirler.

14. Güvenli okul ortamını planlama ve yaratma sürecinde bütün okul buna katılır.
15. Güvenli okullar problemi iyi bilen ve bu problemi çözmek için bilgiler toplamış ve bunları değerlendirmiş okullardır.
16. Güvenli okullar öğrencileri geleceğe hazırlamada, yetişkinlik döneminde karşılaşabilecekleri zorluklar hakkında onları hazırlar. Güvenli bir okul olmanın temel özelliklerinden birisi öğrencilere mezun olduklarında öğrendiklerini uygulayabilecekleri ortamlar sağlamak ve bu ortamları hazırlamaktır.
17. Güvenli okullarda öğrencilere iyi bir vatandaş olmalarını sağlayacak eğitimler verilmelidir. Okullar akademik programlarının içerisine öğrencilerinin iyi birer vatandaş olmalarını sağlayacak eğitimler de yerleştirilmeli ve bu konudaki temel değerler öğrencilere vermelidirler.
18. Güvenli okullarda aileler, toplum merkezleri, polisler arasında bir bağlantı ağı vardır. Böylece şiddet davranışı gösteren risk altındaki çocuklara daha kolay ulaşılır.
19. Çocuklar, okullara değişik özelliklerde ve düşüncelerle gelirler. Her birinin ölüm, şiddet ve silah kullanımı hakkında değişik düşünceleri bulunmaktadır. Okullar çocuklara ateşli silahların tehlikelerini anlatarak, kızgınlıklarını ifade edecekleri yöntemleri öğretmek, şiddeti azaltabilirler.
20. Bazı durumlarda şiddet mağdurları tepkilerini agresif şekillerde gösterebilirler. Bu nedenle şiddete maruz kalan çocuk ve gençlerde şiddet davranışı gözlenebileceği unutulmamalıdır. Şiddete maruz kalan çocuk ve gençlere uygun psikososyal yaklaşımlarda bulunulması gerekir.
21. Okullar öğrenciler ve çalışanlar için potansiyel olarak tehlikeli olabilecek durumlar hakkında bilgilendirme yapmalı ve çözüm yollarını paylaşmalıdır.
22. Öğrenciler şiddet ile ilgili bilgi verdikçe bunlar hakkında araştırmalar yapılmalı ve önlemek için çalışılmalıdır. Bu sebeple güvenli bir okulun görevi çocukların şiddet konusunda duygularını ifade edebilmelerini sağlamaktır.
23. Okulda şiddet duyurusu yapan öğrenciler mutlaka korunmalıdır. Okul öğrenciler ve yetişkinler arasında güven oluşturulmalıdır ki potansiyel olarak tehlikeli olan durumlar hakkında bilgiler gelebilsin. Okulda sorun yaşandığında “ispiyoncu” veya “korkak” gibi tanımlamalara maruz kalmadan öğrencilerin başvurabilecekleri güvenli bir kaynağın olması için çalışılmalıdır. Bu zaman alacak bir prosedürdür, ancak öğrenciyi hiç bir koşulda deşifre etmemek, bunun için bilinen yolların dışında (örneğin öğretmenin odasına gitmek yerine e-posta yöntemiyle başvuru yapması gibi) yeni yollar geliştirmek faydalı olacaktır.
24. Sorun yaratan gençlerle ilgili önlem alınırken de okulda birinin başına gelebilecek bir zarardan kendilerinin sorumlu tutulacağını ve haklarında dava açılacağını söylemek duruma göre düşünebilmelidir.

25. Öğrencilerin sessiz kalma hakkına karşı saygılı olunmalıdır. Örneğin, okulda yaşanan bir huzursuzluktan dolayı eğer bir öğrenci sorumlu tutulursa ve öğrenci konuşmak istemezse onu zorlamamak gerekir. Eğer bir öğrenci bir suçla itham ediliyorsa ama bununla ilgili konuşmak istemiyorsa disiplin süreci başlatılıp kurula çıkana kadar bu tutumuna saygı göstermek gerekir, hukuksal süreçte olduğu gibi.
26. Kabadayılığı ve zorbalığın engellenmesine özen gösterilmelidir. Bu amaçla büyük sınıflardan küçük sınıflara rehberlik edecek ve onların bir sıkıntısı olduğunda başvuracakları ilk kişi olacak bir ağabey-abla sistemi kurmak mümkündür. Bu kişiler küçük sınıflardaki öğrencilerin problemlerini kendileri çözmeye çalışacak veya okul içindeki sorumlu kişiyle görüşüp problemi iletacaktır.

Bazı okulların yukarıda sayılan güvenli okul koşullarını gerçekleştirmek için uygun ortamı olmayabilir. Ancak bu okullarında kendi sistemi içerisinde kendi yapısına uygun çözüm yolları geliştirmesi beklenmektedir.

Okulların bir başka okuldan doğrudan bir sistemi alıp kendisine uyarlamaya çalışması yerine, kendi ihtiyaçlarını ve bununla ilgili neler yapabileceklerini belirlemesi ve bu bilgileri başka okullarla paylaşarak geliştirmesi gerekir. Bunu yaparken en doğru bilgi o okulun öğrencilerinden, öğretmenlerinden, idarecilerinden, okul psikolojik danışmalarından ve çalışanlarından gelecektir. Bu nedenle tüm okulun bu sürece katılımı hem sağlıklı bir yapı oluşturmak hem de herkesin bir sorumluluk almasını sağlayarak bu yapıyı koruyabilmelerini amaçlanmalıdır.

Okullarda Acil Durumlarda Olması Önerilen Telefonlar

Okullarda karşılaşılabilecek acil durumlardan ve bu acil durumlarda yapılması gerekenlerden bahsedildi. Her an okullarda yaşanabileceklere karşın okul yönetimi ve öğretmenler de bazı telefon numaralarının bulunması gerekmektedir. Bu numaralar aşağıda belirtilmiştir.

- ✓ Çocuk şube
- ✓ Acil ambulans
- ✓ Öğrencilerin velilerinin numaraları
- ✓ En yakın polis merkezinin numarası
- ✓ İtfaiye
- ✓ En yakın hastaneler
- ✓ Olaya ilk müdahaleyi yapabilecek ilk yardım bilgisine sahip bireylerin numaraları
- ✓ Baro
- ✓ İller ve ilçelerde bağlantı kurulabilecek resmi kurumlar

Suç ve şiddetin temel özellikleri

Suç ve şiddetin bazı temel özellikleri vardır. Bu özellikler göz önüne alınarak okul ortamını daha güvenli hale getirmek için stratejiler geliştirilmelidir. Suç ve şiddetin bazı temel özellikleri aşağıda verilmiştir.

- Okullarda görülen şiddet davranışları genellikle ani ve dürtüseldir.
- Önceki şiddet olaylarına göre, şiddet uygulayanlar düşüncelerini ya da saldırı planları hakkındaki bilgilerini daha önceden tehdit olarak savurmuş olabilirler veya birileriyle konuşmuş olabilirler. Bu sebeple diğer insanlar aslında saldırganın planı ile ilgili önceden bilgi sahibi olabilirler. Örneğin, okulda birilerine saldırmak istediğini söyleyen biri, birkaç arkadaşı ile bunu paylaşabilir ve onları en azından gözlemci ya da başka bir sıfatla bu süreçte kullanabilir.
- Birçok saldırgan, saldırıyı gerçekleştirmeden önce tehditler savurabilir, ancak saldırının hemen öncesinde hedef aldıkları kişileri direkt bir şekilde tehdit etmezler. Okula birilerinin silah veya kesici alet getireceği ile ilgili söylentiler dolaşabilir ancak belirli birine yönelik spesifik bir tehdit yoktur.
- Okullardaki şiddet davranışı ile meşgul olan öğrencilerin tam bir profilleri yoktur. Belirli kişilik özelliklerinin veya davranışlarının olması onları şiddet içerikli bir saldırı için plan yaptıklarını ya da düşündüklerini belirlemeye yardım etmez. Örneğin, birkaç hafta önce notlarını ve davranışlarını geliştirmesi için konuştuğunuz bir çocuk birkaç hafta sonra okulda saldırı gerçekleştirebilir.
- Birçok saldırgan, saldırı olayı gerçekleşmeden önce, kaygıya neden olan veya yardım için bir ihtiyaca işaret eden bazı davranışlarla meşgul olurlar. Gerçekte, bu çocuklar “görünmez” değildirler. En az bir kişinin veya biri yetişkin olmak üzere 3-4 kişinin kaygılanmasına yol açmışlardır.
- Saldırganların çoğunun önemli kayıplarla veya kişisel başarısızlıklarla başa çıkmakta zorlukları olduğu bilinir. Birçoğu intiharı düşünmüş veya denemişlerdir. Bu çocuklar bazı öğretmenlerine veya arkadaşlarına intihar ve ölüm ile ilgili yazdıkları bazı şiirleri okutabilirler.
- Saldırıdan önce birçok saldırgan diğerleri tarafından kendisiyle dalga geçildiğini, baskı yapıldığını veya yaralandığını düşünür. Gerçekten de sınıf arkadaşlarının gözlemlerini dinlediğinizde saldırıyı gerçekleştiren kişinin haftalar önce bazı çocuklar tarafından çok ciddi sıkıştırıldığını (kafasına bir şeyler atmak, sırtına bir şeyler yapıştırmak, ayağına çelme takmak vb.) duyabilirsiniz. Olayların sonunda toleransı tükenen kişi bir anda saldırıya geçebilir. Başka bir açıklama ise, hayal kırıklıklarını tolere etmekte güçlük çeken, engellerle karşılaşınca çabucak öfkelenen ve aşırı alınan çocuk ve gençler şiddet eğilimi göstermeye daha eğilimlidirler. Çoğunlukla kırıcı ya da hakaret sayılmayan söz veya davranışlar onlar için olumsuz anlamlar taşıyabilir. Yaşanan olumsuz duyguları kontrol etmekte güçlük çektiklerinden bunu şiddet içerikli davranışlar sergileyerek gösterirler.

- Saldırlardan önce çoğu saldırgan silah kullanmış veya eline silah geçmiştir. Yoğun öfke yaşayan kişilerin etrafında kesici veya ateşli silah bulunması öfkenin dışa vurumunu dolayısıyla da saldırı veya cinayetlerin meydana gelmesini kolaylaştırdığından çok tehlikelidir. Yatılı okullarda belirli aralıklarla ama belirsiz zamanlarda arama yapılabilir. Aynı şekilde sınıflarda da belirli aralıklarla ama belirsiz zamanlarda arama yapılmalıdır.

Sonuç

Sonuç olarak, Güvenli Okul kavramı gelecekte okullardaki şiddetin nasıl önleneceğine ilişkin temel kuralları sunmaktadır. Güvenli okulları yaratmanın bir süre alacağını unutmamak gerekir.

ERKEN TANIMA VE UYARI İŞARETLERİ

Erken tanıma ve uyarı işaretleri şiddet ve suç oluşmadan önce fark etmemizi sağlayan işaretlerdir. Önemli olan şiddet ve suç oluşuktan sonra müdahale etmek değil okulda çocukları takip ederek erken uyarı işaretlerini tespit edebilmektir. Erken uyarı işaretlerini anlamada dikkat edilecek noktalar vardır. Bu bölümde erken uyarı işaretlerini anlama yolları tartışılacaktır.

“Neden şiddetin geldiğini göremiyoruz?”

Bu soru bizim şiddet eylemleri karşısında güçsüz duruma düştüğümüzde kendimize sorduğumuz bir sorudur. Ancak burada bu sorunun sorulma amacı suçlamak değil olayın dinamiklerini daha iyi anlamak ve böylece bir daha olmasını engellemek içindir.

Çocuklar hiç bunun işaretlerini vermemişler miydi? Biz mi kaçırdık? Böyle büyük bir krizin geldiğini göremedik mi? Yardım etme fırsatını kaçırdık mı? gibi sorular ile kendimizi suçlarız.

Birçok suç ve şiddet olayında erken tanıma ve uyarı işaretleri vardır. Bunlar çoğunlukla davranışsal ve duygusal işaretlerdir. Çocukları buldukları ortam içinde gözlemlediğimizde davranışlarındaki değişimi fark edebilir ve problem çıkarabilecek çocukların belirtilerini de yakalamak için fırsat elde etmiş oluruz.

Bazı işaretler ciddi problemlerin habercisi olabilir, ancak benzer tehlike işaretlerini sergileyen her çocuğun kendine zarar vereceği ya da arkadaşlarına şiddet uygulayacağı söylenemez. Bunları birer soru işareti gibi algılayıp önleyici çalışmalar yapmak için kullanmak ve çocuğu etiketlemekten uzak durmak gerekir.

Erken uyarı işaretlerinin oluşturulmasının sebebi zaten çocuğa yardım etmektir. Erken uyarı işaretleri çocuklar problem yaşamadan durumu anlama ve müdahale etme sorumluluğunu bize vermektedir. Burada vurgulanan, çocuklar için endişelenmenin normal olduğu ama her şeye aşırı tepki göstermenin ve sonuç almak için her olayı düşmanın doğru olmadığıdır.

Öğretmenler, yöneticiler ve diğer okul çalışanları öğrencilerin duygularını ve hareketlerini profesyonel olarak analiz etmek için eğitilmemişlerdir. Ama okulda bir problem ile karşılaşıldığında olay okul hemşiresine, okul psikologuna veya sosyal hizmet uzmanına, psikolog ya da psikiyatriste yansıyana kadar bu sorun ile uğraşanların ilk sırasını onlar oluşturmaktadırlar.

Uzmanlara olay ile ilgili tanımlayıcı bilgi vermede önemli bir rol oynamaktadırlar. Bu nedenle güvenli okulların okul içersinde erken uyarı işaretlerini bilmeleri ve kullanmaları için okul grubunun eğitimini önem taşımaktadır.

Okuldaki bir görevli ya da arkadaşları öğrenci ilgili endişelerini dile getirebilirler veya ailesi çocuğun alışkanlıklarındaki değişikliklerden bahsederek yardım isteyebilir. Çocuğun ihtiyacı olan yardımı alabilmesi için bilgilerin çabuk ve doğru şekilde paylaşımı gereklidir. Güvenli okullarda bunun sistematığı önceden kurulduğundan böyle bir haber alındığında neler yapılacağı bellidir ve basamak basamak bunlar uygulanır.

Erken Uyarı İşaretleri

- Sosyal olarak içe kapanma. Geri çekilme riskli davranış gösteren çocuklarda önemli ip uçlarından biridir. Sosyal olarak içe kapanan çocuklarda depresif belirtiler, güven eksikliği, değersizlik ve reddedilme duyguları ve zulüm edici davranışlar görülmektedir.
- Aşırı izolasyon ve yalnızlık duyguları. İzole ve yalnızlık duyguları, çocuk ve ergenlerin akranları ile geçinmekte sorun ve anlaşılma hissi yaşamalarına ve de içersinde bulunduğu ortama uyum sağlayamamasına yol açar. Bu durum çocukların sorunlar yaşamasına ve sonunda da şiddet içerikli davranışlar göstermesine neden olabilmektedir.
- Aşırı reddedilme duyguları. Büyüme süreci içinde ergenleri en çok yaralayan duygu reddedilmedir. İzole olmuş çocuklarda reddedilme sıklıkla gözlemlenen bir duygudur.
- Şiddet mağduru olmak. Şiddet mağduru olan çocuklar (fiziksel, cinsel ve duygusal istismar) gelecekte kendileri yeniden şiddete maruz kalabileceği gibi başkalarına şiddet uygulayan durumuna gelebilirler.
- Dalga geçilme ve tacize uğrama duyguları. Alay edilen, taciz edilen kişiler sosyal olarak içe kapanabilirler. Eğer bu duyguları doğru olarak ifade edecekleri ortamlar yaratılmaz ise bu duyguları agresyon ve şiddet olarak dışa vurabilirler.
- Okula ilginin ve akademik başarının düşük olması. Okul başarısının düşük olması bir çok probleme sebep olabilir. Düşük başarı çocukta hayal kırıklığına/üzüntüye neden olur. Bu duygular öfkeli davranışlar olarak dışa vurulabilir. Akademik problem yaşamak düşük benlik değeri ve yetersizlik duygularına yol açtığından çocuğu zorlar, problemleri davranışlara neden olabilir.
- Şiddeti yazılar ve resimler ile anlatmak. Çocuklar ve ergenler duygularını resimler, hikayeler, şiirler, çizimler ile ifade etmeyi tercih ederler. Şiddet eğilimi olan çocuklar bunların ip uçlarını resimleri, yazılarında gösterebilirler. Böyle bir ip ucunu kaçırmak mümkün değildir. Ancak bu tür veriyi, çocuğun özellikleri ve içinde bulunduğu durum içersinde değerlendirmek gerekir.
- Kontrol edilemeyen öfke. Herkes öfkelenir, öfke doğal bir duygudur. Ama unutmamak gerekir ki aşırı öfke şiddetin bir numaralı uyarı işaretidir.
- Fevrilik ve düzenli/sürekli olarak vurma, sindirme, zorlayıcı davranışlar gösterme. Genellikle zorbaca davranış yaparak öfkelerini gösterirler. Zorbaca davranış içeren davranışlar, başka çocukları sindirmek amacı ile yapılır ve bizler için uyarı işaretleridir.

- Disiplin öyküsü. Kronik disiplin probleminin olması ciddi bir uyarı işaretidir. Agresif/öfkeli/saldırgan davranışlar nedeni ile okulda ve sınıf ortamında nasıl davranması gerektiğini bilmeyen ergenler ve çocuklar disiplin problemi yaşamaktadır. Okul kurallarına ve otoriteye karşı gelmek, sınırları zorlamak okullarda görülen şiddetin en belirgin uyarı işaretlerinden biridir.
- Önce yaşanmış şiddet ve agresif davranış hikayeleri. Agresif/öfkeli davranışlar ve şiddet tekrarlayıcı bir özellik taşır. Bu tür davranışlar sadece insanlara değil, hayvanlara yönelik olarak da görülebilir. Ateşle oynama, hayvanlara eziyet etme, insanların bilerek ve isteyerek canını yakmak anti sosyal davranış sorunu olan çocuk ve ergenlerde gördüğümüz işaretlerdir. Bu davranışlar daha ileriki yıllarda şiddet içerikli davranışlar için temel oluşturdıklarından bizim için erken uyarı işaretleridir.
- Farklılıklara toleransın olmaması ve ön yargılı olmak. Ön yargılar ırksal, etniksel, dinsel, dilsel özelliklere ve de cinsiyete, yeteneklere ve fiziksel özelliklere bağlı olarak değişir. Her çocuğun beğendiği ve beğenmediği olaylar ve özellikler vardır. Farklılıklara toleransı olmayan ve önyargıları bulunan kişinin şiddet uygulama olasılığı yüksektir. Kurbanlarının kim olacağını nelere toleransı olmadığına ve önyargılı düşüncelerine bakılarak bilmek mümkündür.
- Madde ve alkol kullanımı. Sağlıksız davranışların bir kısmı madde ve alkol kullanımına bağlı olarak gelişebilir. Madde veya alkol etkisi altındaki çocuk ve ergenler şiddet içerikli davranışlarda bulunabilirler. Madde ve alkol kullanımı mutlaka erken uyarı işareti olarak alınmalıdır.
- Çetelere bağlı olma. Çeteler anti sosyal davranışları ve değerleri destekleyen yapılardır. Okullarda ve öğrenciler arasında korku ve stres yaratırlar. Akranları tarafından dışlanmış ergenler bu gruplara ait olmak isteyebilirler. Gruba girebilmek için onların yaptıklarını yapabilirler ve zaman içinde o gruba bağlı olmaya başlarlar. Çetelere bağlı gelişen şiddet davranışları okullarda ciddi yaralanmalara hatta ölümlere neden olabilmektedir. Bir çeteye bağlı olma olasılığı erken bir uyarı işaretidir.
- Silaha yasal olmayan yollardan ulaşma ve kullanma. Ergenlerin yasal olmayan yollardan silah sahibi olmaları ve bunu kullanmaları ciddi bir tehdittir. Ailelerin ve okul yönetiminin bu konuda çok dikkatli olması gerekmektedir. ABD’de bazı okullarda öğrencilerin silah taşıyıp taşımadığını anlamak için öğrenciler okul kapısında detektörden geçiyorlar. Bizim okullarımızda bunun işlevselliği ve yapılabilirliği tartışılır.
- Ciddi şiddet tehdidi. Ergenler kendilerine ve diğer öğrencilere yönelik ayrıntılandırılmış ciddi şiddet tehdidi içeren planlar yapıp bunları uygulamaya koyabilirler. Burada önemli olan bunu ciddiye almak ve olay gerçekleşmeden durdurmaktır.

ERKEN UYARI İŞARETLERİ

- ✓ Sosyal olarak içe kapanma
- ✓ Aşırı izolasyon ve yalnızlık duyguları
- ✓ Aşırı reddedilme duyguları
- ✓ Şiddet mağduru olmak
- ✓ Dalga geçilme ve tacize uğrama duyguları
- ✓ Okula ilginin ve akademik başarının düşük olması
- ✓ Şiddeti yazılar ve resimler ile anlatmak
- ✓ Kontrol edilemeyen öfke
- ✓ Fevri ve düzenli/sürekli olarak vurma, sindirme, zorlayıcı davranışlar gösterme
- ✓ Disiplin öyküsü
- ✓ Önce yaşanmış şiddet ve agresif davranış hikayeleri
- ✓ Farklılıklara toleransın olmaması ve ön yargılı olmak
- ✓ Madde ve alkol kullanımı
- ✓ Çetelere bağlı olma
- ✓ Silaha yasal olmayan yollardan ulaşma ve kullanma.
- ✓ Ciddi şiddet tehdidi

Erken Uyarı İşaretlerini Anlamada Kullanacağımız İlkeler

Eğitmcilerin ve ailelerin erken uyarı işaretlerini fark etmeleri sağlamak amacıyla öncelikle çocuk ve ergenlerle olan iletişimlerini açık hale getirmeleri, onların ihtiyaçlarının ve becerilerinin farkında olmaları ve onların davranışlarına dikkat etmeleri ilk adım olabilir.

Erken uyarı işaretlerinin yanlış yorumlanması gibi bir tehlike söz konusu olabilir. Eğitimciler, aileler hatta bazen öğrencilerin kendileri erken uyarı işaretlerini yanlış yorumlayabilirler. Erken uyarı işaretlerini yorumlamadaki ilkelerin içerikleri aşağıdadır:

- Zarar vermeyin! Erken uyarı işaretlerini, çocukları etiketleyecek şekilde bir kontrol listesi olarak kullanmamak gerekir. Böyle etiketlemeler çocuğa zarar verir. Çocuğun etiketlemenin doğrultusunda davranışlar göstermesini pekiştirir. Örneğin “Sen kötü bir öğrencisin” diye eleştirilen ve etiketlenen çocuk etki-tepki sonucu olarak olumsuz davranışlar sergilemeye devam eder. Aile ile birlikte hareket etmek gerekir. Bilgiler gizli tutulmalı ve çocuklar herkese ifşa edilmemelidir.
- Şiddet ve agresyonu, meydana geldiği ortam içinde anlamaya çalışın. Şiddet durumsaldır. Şiddet ve agresyon/öfke davranışı aslında anksiyete/kaygı yaratan durumların dışı vurumudur. Bazı çocuklar stres ile başa çıkabilmekteyken bazı çocuklar bu beceriye sahip olmadıklarından daha agresif davranışlar göstermektedirler. Bu becerilerin gelişmesi gereklidir.
- Etiketlemekten uzak durun. Okulun görevi riskli davranış gösteren çocukları erken teşhis etmek ve çocuklara en uygun yardımı verebilecek imkanları yaratmaktır. Okul tarafından yapılandırılan etiketler çocuklara zarar vermekte ve okul içersinde adaletsiz bir durum ortaya çıkmaktadır.
- Gelişimsel süreçte uyarı işaretlerini görün. Çocuklar büyürken gelişimsel olarak farklı duygusal ve sosyal tepkiler gösterirler. Gelişim seviyeleri göz önünde

bulundurulmalıdır. Çünkü çocuklar ihtiyaçlarını yaş ilerledikçe farklı şekillerde ifade ederler. Bunların yanlış anlamlandırılmaması gerekmektedir.

- Çocukta tipik olarak görülen birden fazla uyarı işaretlerinin farkına varın. Sorunlu davranışları olan çocuklarda genellikle birden fazla sorun olduğundan birden fazla uyarı işaretini görmek mümkündür. Çocuklarda tek bir davranışa odaklanmak başka sorunları görmeyi engelleyebilir.

Hangi davranışların şiddet ile sonuçlanacağı hakkında her zaman tahmin yapmak mümkün olmamaktadır. Bazı durumlarda gençlerin şiddet ve öfke ile ilgili değişik davranış ve duygu birliktelikleri vardır. Özellikle bu birliktelikleri analiz etmek müdahale için önemlidir.

Son dakika!

Son dakika, erken uyarı işaretlerini fark edemediğimiz durumlarda suç veya şiddet olayı gerçekleşmeden müdahale için bir şans tanır. Çeşitli nedenlerden dolayı erken uyarı işaretlerini fark etmeyebiliriz ama suç ve şiddeti önlemek için hala bir şansımız olabilir. Bu nedenle son dakika önemlidir.

Erken uyarı işaretlerinin aksine son dakika işaretleri öğrencinin şiddet içerikli davranışı yapmasına çok yakın zamanda olduğunu gösteren işaretlerdir. Hemen fark edilip acil olarak müdahale edilmelidir. Düşmanca davranışlar bu tür işaretlerin en önemlileridir. Son dakika uyarı işaretleri şunlar olabilir:

- Aile üyeleriyle, öğretmenlerle, öğrencilerle ciddi fiziksel kavgalar yaşanması.
- Eşyalara yönelik sert tahrip edici eylemler.
- Önemsiz nedenler ile sert öfke gösterileri.
- Öldürücü tehditler.
- Silah bulundurma ya da kullanma.
- Kendine yönelik yaralayıcı davranışlar ya da intihar tehdidi.

Eğer uyarı işaretleri şiddet davranışının yakında olabileceğini gösteriyor ise güvenlik ilk ve en önemli unsurdur. Okul yönetimi tarafından acil müdahalede bulunulmalı, gerekli durumda yasal işlem başlatılmalıdır. Ebeveynler de bu gibi durumlardan mutlaka haberdar edilmelidir.

BÖLÜM

6

ÖNLEME

Gençlik Gelişimi ve Şiddet Önleme

Gençlerde şiddeti engellemeye yönelik programların birçoğu, şiddet riskini arttıracak “risk faktörlerini” ve riski azaltacak “koruyucu faktörlerini” tanımlamaya yöneliktir. Son yıllarda şiddeti önlemeye yönelik çabalar belirli risk faktörlerini azaltıp koruyucu faktörleri arttırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle önlemeye yönelik programlar, şehrin iç kısımlarında yaşayanlar ve düşük gelirli gençler gibi risk altında olduğu düşünülen nüfusun bütününe yönelik olarak gerçekleştirilmektedir.

Erken saldırgan davranışlar, düşük özdenetim, zayıf sorun çözme yetenekleri veya belirgin aile problemleri gibi seçilmiş risk faktörlerinin varlığı nedeniyle risk altında görülen bazı gençler bu programlara katılıma teşvik edilmektedir. Çocuk Ceza Adaleti ve Suç Önleme Ofisi ve Hastalık Kontrolü ve Önleme Merkezleri gibi kurumlar gençlerde şiddet riskini azaltmaya yönelik halk sağlığı konularına yoğunlaşmaktadır.

Gençlerde şiddeti engellemeye yönelik bir başka yaklaşım ise gençlerin olumlu gelişiminin önemini vurgulamaktır. Gelişim yaklaşımı; belirli risk faktörlerine yoğunlaşp bunların nasıl azaltılacağı yerine, gençlerin sağlıklı ve başarılı birer yetişkin olabilme kapasitelerini arttırıp çeşitli yetiler geliştirmelerine ve topluma dahil olup destek alabilmelerine odaklanmıştır. Gençlik gelişim programları sadece risk altında olduğu düşünülen kesimi değil bütün gençleri kapsamaktadır. Olumlu gelişim, sosyal yeterlik ve yeni değerler oluşturma sık kullanılan terimlerdir. Gençlik gelişim yaklaşımının amacı hedeflenen olumlu sonuçların artmasını sağlamaktır.

Sağlıklı Gençlik Gelişimi için Temel Yetkinlikler

Temel yetkinliklerin gelişimi doğumdan itibaren hatta daha öncesinde başlayıp ergenlikte ve ileriki yaşlara kadar devam etmektedir. Sağlıklı sosyal ve duygusal gelişim gençlerde şiddeti engellemede 5 temel yetkinliğin önemli olduğunu belirtmektedir. Bu 5 alanda yetkin olan gençler şiddet ve diğer problemlerli davranışları daha az göstermektedirler. Bu 5 yetkinlik aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Şiddeti engellemeye yönelik gençlik gelişimi yaklaşımı, gençlerin belirli gelişimsel ihtiyaçlarını anlama ve bunlara katkıda bulunma konusuna odaklanmıştır. Ancak gençlerde görülen şiddet davranışlarının tek nedeni gelişimsel sorunlar değildir. Ayrıca gelişimle doğrudan bağlantılı olmayan problem faktörlerini de tanımlamak gerekmektedir. Örneğin toplumdaki kontrol şiddet riskini azaltırken, gençlerin ateşli silahlara kolay erişebilmesi şiddet davranışları riskini arttırmaktadır. Şiddet önlemeye yönelik eksiksiz bir yaklaşım gençlik gelişimi üzerine inşa edilmeli ve şiddete neden olabilecek diğer faktörleri de kapsamalıdır.

Temel Yetkinlikler	İlgili Kavramlar	'Gençlerde Şiddet'le Bağlantı
Olumlu Kimlik	Olumlu benlik algısı Umutlu olmak Geleceğe dair hedefler	Olumsuz kimlikle ilişkili şiddet
Kendine Yeterlilik	Kendi kendine yeterlilik Etkili başa çıkma yöntemi Atfetme üslubu	Düşmanca atfetme eğilimiyle ilişkili şiddet
Özdenetim	Duygusal, davranışsal ve bilişsel özdenetim	Zayıf dürtü kontrolüyle ilişkili şiddet
Sosyal İlişki Becerileri	Sosyal sorun çözme Empati Çatışma çözümleme Samimi olabilme kapasitesi	Zayıf sorun çözme yetisi ve empati eksikliğiyle ilişkili şiddet
İnanç Sistemi	Tavırlar Normlar Değerler Ahlaki tutum	Saldırgan normlar ve olumsuz ahlaki tutumlarla ilişkili şiddet

Gelecek Vaat Eden / Ümit Verici Stratejiler

Sağlıklı gençlik gelişimi erken yaşlarda başlamaktadır. Çocuğun gelişimindeki en önemli unsur aile, okul ve toplumdur. Gençlik gelişimiyle ilgilenen birçok kurum, parçalanmış ve sadece tek bir soruna ve gence özgü programlardan daha çok toplumla bütünleşmiş birçok sorunu ele alan bütüne yönelik programları onaylamaktadır.

Doğumdan başlayıp çocukluk ve yetişkinliği kapsayan 5 temel yetkinlik gelişimi programı, belirli eğitimler ve yaş gruplarına göre seçilen aşağıda sıralanan olumlu sağlıklı gelişim stratejilerinden oluşmaktadır. Bunlar:

Çocuklarda ve Gençlerde Olumlu Kimlik Gelişimine Yardımcı Olmak

- Akademik başarı, gelir ve diğer önkoşullar olmaksızın çocuklara okul ve toplumsal faaliyetlere katılma fırsatları
- Aileler ve öğretmenler için, olumlu davranışların oluşturulması ve onaylanmasına yönelik eğitim programları
- Farklı becerileri ve kariyer seçeneklerini keşfetme ve bireysel güç ve yetenekleri inşa etme fırsatları
- Gençleri anlamlı ve denemeye değer kariyer seçeneklerine hazırlamaya yönelik gençlik gelişim eğitim programları
- Olumlu rol modelleri oluşturmaya ve gençleri cesaretlendirmeye, desteklemeye yönelik programlar

Kendine Yeterliliği Geliştirme

- Okulun ve toplumun idaresinde, gençlerin karar alma aşamalarına dahil olmaları
- Gençleri toplumsal meselelere yönelmeye ve düşmanca tavırların azaltılması için uğraşmaya teşvik eden eğitim programları
- Stres yaratan etkenlere maruz kalan çocuklara ve gençlere, güvenli ve destekleyici ortamlar yaratılması
- Aileleri ve çocukları etkili başa çıkma becerileri geliştirme konusunda eğitmek

Özdenetim Becerileri Kazanmak

- Öfke kontrolü ve bilişsel kontrol becerilerinin kazanılmasıyla ilgili dolaysız talimatlar
- Saldırgan davranışları kışkırtmak yerine dizginlemeye yönelik aile eğitim programları
- Grup faaliyetlerinde kısa süreli ve daha uzun süreli destek ve teşvik yaratmanın yanı sıra belirli bir yapı oluşturma fırsatları
- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi teşhisleri de kapsayan akıl sağlığı danışmanlık ve servislerine ulaşabilme fırsatları

Sosyal İlişki Becerileri Geliştirmede Yardımcı Olmak

- Güvenli ve yapılandırılmış oyun fırsatları (topluma açık oyun alanları)
- Okul sonrası eğlencesi ve sosyal gelişim programları
- Sosyal ilişki becerileri geliştirmek için dolaysız talimatlar
- Çatışma çözümlemesi ve akran ilişkileri programları
- Olumlu rol modelleri ve çocuklara diğer insanlarla nasıl iletişim kurulacağını öğretmeye yönelik programlar
- Çocukların ve gençlerin, özellikle yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmelerine yönelik toplum hizmetleri fırsatları

Gençlerin Toplumu Destekleyen İnanç Sistemi Geliştirmelerine Yardımcı Olmak

- Okul ve toplum çapında toplumu destekleyen, saldırganlığı ve anti sosyal davranışları önleyen kampanyalar düzenlemek
- Toplumu ve sorumlu davranışları destekleyen medya kampanyaları düzenlemek
- Kabul edilir ve uygun davranışlar kılavuzu oluşturmak için kurallar ve yasalar çıkarmak
- Sosyal sorumluluğu vurgulayacak sosyal gelişme, ahlaki muhakeme ve karakter eğitimi programları oluşturmak

Güvenli okullar şiddet davranışları ile ilgili önleme planlarına sahiptir. Bunun için yaklaşımlar ve stratejiler geliştirirler. Esasen önleme planı yaratmak öğrencilerin, öğretmenlerin, ailelerin ve genel anlamda tüm toplumun özel ihtiyaçları doğrultusunda olmalıdır. Önleme planı riskli davranış gösteren çocukların davranışsal ve duygusal ihtiyaçlarını ve işaretlerini anlamalı ve bunlara cevap vermelidir. Oluşturulacak eylem planı yasalara uygun olmalı; aileler ve diğer okullar tarafından desteklenmelidir.

Problemi tanımlarken toplumu en fazla rahatsız eden şiddet eğilimlerinden başlayarak bir sıralama yapmakta yarar vardır. Bunun için önce strateji gelir. Bu konudaki strateji çocuk ve ergenlerde görülen şiddet olaylarında genel yaklaşım önleme üzerine kuruludur. Daha sonra

müdahale gelir. Bu konudaki müdahalede özel yöntemler kullanılabilir. Müdahaleden sonra program gelir. Bu konudaki program stratejileri bir araya getirilerek oluşturulmalıdır.

İyi bir önleme programında olması gereken özellikler

İyi bir önleme programında olması gereken özellikler şunlardır:

- Erken uyarı işaretlerini bilmek ve potansiyel şiddet oluşturacak davranışları fark etmek ve bu işaretleri gösteren çocukları teşhis etmek.
- Okuldaki bütün çocukları korumayı kapsayacak bir önleme planı geliştirmek.
- Okulda riskli çocuklar için uygulanabilecek bir müdahale planı yaratılması kadar riskli davranış gösteren çocuklara erken müdahale yöntemleri de geliştirmek.
- Mutlaka bir krize müdahale planı yapılmalı ani gelen olaylara karşı nasıl davranılması, şiddet davranışı karşısında neler yapılması gerektiği bu planda bulunmalı.

Önleme programına katılacak grubun seçimi

Önleme programının oluşturulurken şiddet öğrenilmiş bir davranıştır olduğu unutmamalıdır. Değerler, tutumlar, kişisel özellikler şiddet davranışı geliştirmede anahtar rol oynar. Bu yaş grubundaki çocuklar için önleme çalışması ön plandadır. Ailede yaşanan deneyimler şiddet davranışı göstermede kritik bir rol oynamaktadır.

Bu nedenle aileler için de bir müdahale programı geliştirmek önemlidir. Çocukların ve ergenlerin davranışlarını etkileyenler sadece ebeveynleri değildir. Öğretmenler, çocuğa bakım sağlayan bakıcılar, komşular, bakıcılar, akrabalar veya abla/ağabeyler çocuk ve ergenin şiddete karşı olan tutumunda etkili diğer insanlardır. Bu kişiler de müdahale programına katılmalıdır.

Sosyal normlar şiddeti etkilemektedir. Şiddetin tasviri, toplumun şiddete nasıl dur dediği, gençlerin şiddete karşı olan toleranslarını etkilemektedir.

Önleme programına katılacak grubu seçerken bazı kriterlere dikkat edebiliriz. Bu kriterler aynı zamanda müdahalemizin şeklini de belirler. Genel olarak grup kriterlerine bakacak olursak iki ana grup oluşturulabilir.

Birinci grupta genel popülasyondaki çocuk ve ergenler bulunabilir. Müdahale aslında bütün topluma yapılmaktadır. Diğer çocuklara da şiddete karşı kendilerini koruyabilecekleri becerileri kazandırmak gerekmektedir. Böylece yüksek risk taşıyan hedef gruptan ayrılmaları sağlanmalıdır.

İkinci grupta risk altında olan ve yüksek risk taşıyan çocuk ve ergenler bulunabilir. Araştırmalar erken dönem öfke geçmişi, sosyal ya da zihinsel problemleri ve alkol ve madde kullanımı olan çocuk ve ergenlerin şiddet davranışına daha fazla girdiğini göstermektedir.

Bu çocukların ailelerinde ya da yakın çevrelerinde alkol ve madde kullanımı, aile içi istismar, ebeveyn ve çocuk arasında zayıf duygusal bağlılık, boşanma, ailede ateşli silah bulundurma gibi özellikler görülmektedir. Okulda sorun yaşama, kronik olarak disiplin problemleri olması, şiddet uygulayanlarla arkadaşlık etmesi bu çocukların ileride şiddet davranışı göstermeleri için risk faktörleridir.

Önleme ekibinin oluşturulması

Okullarda okul tabanlı bir önleme ekibinin kurulması yararlıdır. Bu yeni bir ekip olmak zorunda değil, önceden kurulmuş ve aralarında güven ilişkisi olan bir grup da bunun için tekrar uyarlanabilir.

Okul yönetimi hazırlanan müdahale planını onaylamalı ve planın uygulayıcısı olacak ekibe tüm özerklikleri sağlamalıdır. Böylece okul yönetimi ve diğer öğretmenler öğrencilerin sorumluluğunu paylaşmaya başlayacaklardır. Fakat burada unutulmaması gereken şey gizlilik ilkesidir. Bilgiler sadece ekibin içinde kalmalı ve ancak gerekli hallerde başkaları ile paylaşılmalıdır.

Genelde bu takımda olması gereken kişiler branş ve sınıf öğretmenleri, okul psikolojik danışmanı, sosyal hizmet uzmanı. Eğer okulda psikolojik danışman yoksa dışarıdan bir psikologdan profesyonel yardım alınabilir. Bunlar ekibin temel elemanlarıdır. Bunların dışında ekipte gerekli hallerde okul hemşiresi, okulun çalışanlarından birisi de bulunabilir. Bu genellikle karşılaşılan krize göre verilecek bir karardır. Şiddet davranışının boyutuna göre bu takıma toplum polisi ya da çocuk polisi üyeler de davet edilebilir.

ÖNLEME EKİBİNİN İRTİBATA BULUNMASI GEREKEN KİŞİLER:

- ✓ Aile grubu liderleri
- ✓ Baro
- ✓ Medya
- ✓ Şiddeti önleme grupları
- ✓ Hemşireler ve doktorlar
- ✓ Aile destek merkezleri
- ✓ İş dünyası
- ✓ Kültürel ve sanatsal organizasyonlarda çalışanlar
- ✓ Gönüllüler
- ✓ Yerel yönetimler
- ✓ Üniversiteler
- ✓ Sivil toplum kuruluşları

Okul kurulu mutlaka yetki ile donatılmalı ve şiddet davranışını önlemek için toplumla birlikte çalışmalıdır. Bazen şiddetin tümünü önleyemeyiz, o zaman yapılacak şey müdahale ekibi olarak krize müdahale etmek ve zararı en aza indirmektir.

Planlama, uygulama ve müdahalenin gelişimine genel bakış

Planlama, uygulama ve müdahalenin gelişimi aşağıdaki aşamaları içerir:

- Toplumda gençlerde görülen şiddet problemini tanımlama
- Müdahale yöntemlerini tanımlamak
- Hedefleri ve amaçları koymak
- Müdahale yöntemi ya da yöntemlerini seçmek. Katılımcıların ihtiyaçlarına göre bunları düzenlemek.
- Müdahale için araştırma yapmak
- Müdahale için materyal ve aktiviteler geliştirmek
- Müdahale ekibi için eleman yetiştirmek
- Müdahale sürecini kontrol etmek
- Müdahaleyi geliştirmek

SUÇ VE ŞİDDETE EĞİLİMLİ ÇOCUKLARA MÜDAHALE

Çocuk ve ergenlere şiddetten korunma yollarını öğretmeliyiz. Bunun için çocuk ve ergenlere şiddet ile başa çıkabilmelerini sağlayacak becerileri kazandırmak gerekir. Çocuklara iyi rol modelleri sunmamız gerekmektedir.

Önleme çalışmasında atılacak en acil adım çocuk ve gençlerin şiddet karşıtı tutumlar takınmalarını sağlamak amacıyla hem kendilerine hem de ailelerine yönelik müdahale programları uygulamaktır.

Şiddet ve suç ile mücadele yapılmaya başlandığında izlenecek müdahale programının temel noktası hem şiddet uygulayanı hem de mağdurları düşünmesi ve bilimsel temellere dayanmasıdır.

Müdahale çalışmalarında dikkat edilmesi gereken noktalar

- Şiddeti önleme ve müdahale çalışmalarına mümkün olduğunca erken başlanmalıdır.
- Çocuklarda görülen anti sosyal davranışın nedenleri araştırılmalıdır. Agresyon/öfke ve anti sosyal davranışlar akademik başarısızlıktan, kişiler arası ilişkilerin zayıf olmasından, bilişsel zorluklardan ve yanlış atıflardan kaynaklanmaktadır.
- Şiddet davranışını çocuğun içinde bulunduğu sosyal ortam bağlamında düşünmek gerekmektedir. Bu ortam çocuğun ailesi, okulu, arkadaşları, bağlı olduğu grup, medya ve toplumdur.
- Şiddete yönelik müdahale, çocuk ve ergene yeni pencereler açmayı sağlamalıdır.

Polis ve toplum arasında gelişen işbirliği sonucunda ortaya çıkan toplum polisi kavramı gençlerin uyguladığı şiddet davranışlarını önlemede kilit rol oynamaktadır. Fakat unutmamak gerekir ki polise kalmadan olayın toplum tarafından önlenmesi ya da olaya toplum tarafından müdahale edilmesidir.

Müdahale hedef grubun özel ihtiyaçları doğrultusunda ve dikkatle düzenlenmelidir. Burada müdahale edilecek grubun yaşı, cinsiyeti, gelişimsel özellikleri, kültürel değerleri, gelenekleri gibi şiddette etkili olabilecek diğer faktörler göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuk ve gençlerle şiddet karşıtı tutumları geliştirmek yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

Müdahale programının başarısı için toplumun desteğini almak gerekir. Ancak toplumun şiddet konusundaki düşünceleri, tutumları göz ardı edilmemelidir. Aile içinde ya da toplumda çocuklara uygulanan fiziksel cezalar (dayak, ağır mahrumiyet gibi olaylar) ileride çocukların şiddet davranışında bulunmalarını tetikleyeceği unutulmamalıdır. Müdahale programında bu konunun mutlaka yer bulması gerekmektedir. Televizyon ve medyada karşımıza çıkan şiddet

sahnelerinin çocuklar arasında görülen şiddet davranışını tetiklediği unutulmamalıdır. Toplumdaki silah kullanımının serbestliği, toplumun silaha bakış açısı üstünde durmamız gereken önemli bir noktadır.

Şiddet davranışına müdahalede temel stratejiler

- Şiddet davranışlarının analizini yapın. Ne gibi şiddet davranışları sergilediğini, daha çok hangi durumlarda, kime karşı şiddet uyguladığını, hem çocuktan, hem ailesinden hem de öğretmenlerinden bilgi edinerek araştırın. Bunu yaparken, neden – sonuç ilişkisini kurmaya çalışın.
- Çocuğun şiddet davranışı sergilemesine yol açan nedenleri tespit edin. Nedenleri tespit ettikten sonra uygulanacak müdahale yöntemini ve stratejileri belirlemeye yönelik adım atın. Bu nedenler manipüle ederek isteklerinin yerine gelmesini sağlamak, öfke duygularını başka nasıl ifade edeceklerini bilmemek, bu yolla duygularını dışarı vurmaya ya da daha önceden kendisine zarar vermiş, canını yakan kişilerden intikam almak olabilir. Ayrıca; ev içinde istismara (fiziksel ve cinsel) veya şiddet içerikli uyarılara maruz kalmak (televizyon, filmler, İnternet, bilgisayar oyunları), alkol-madde kullanmak, aileye bağlı olumsuz etkenlere sahip olmak (yoksulluk, boşanma, işsizlik gibi), ve beyinde yaralanmaya bağlı hasar bulunması şiddet içerikli davranışların sergilenmesine yol açabilir. Nedenleri araştırırken çocuğun davranışlarını, gelişim seviyesini göz önünde bulundurarak değerlendirmeyi unutmayın. Eğer taciz ya da ihmal öyküsü olduğunu tespit ederseniz hemen bir uzmana yönlendirin.
- Şiddet davranışının başka bir psikolojik rahatsızlığın sonucu olarak ortaya çıkıp çıkmadığını kontrol edin (Karşı olma karşı gelme, davranım bozukluğu, dürtüsellik gibi). Çocukta bunların olup olmadığını değerlendirin, ilaç tedavisi ile ilgili değerlendirme için bir psikiyatriste yönlendirmenin yanı sıra bu rahatsızlıklara yönelik diğer müdahaleleri de uygulayın. Çocuğun genel zihinsel ve duygusal işlevlerinin ne düzeyde olduğuna da dikkat edin.
- Çocuğun sorunu nasıl algıladığını öğrenin. Şiddet davranışının sorumluluğunu başkalarına mı atıyor, ona göre sorun neden, nereden kaynaklanıyor, nelerden rahatsızlık duyuyor? Şiddet uygulamadan önce ve uyguladıktan sonra neler düşünüp, ne hissettiğini açıklaması için onu cesaretlendirin.
- Duygularını tanımlamayı, ayırt etmeyi, onlar hakkında konuşmayı öğretin. Her görüşmede bir duyguyu ele alıp onu ne zamanlar yaşadığını, nasıl ifade ettiği ve başa çıktığı üzerine konuşun. Özellikle öfke duygusunu neyin tetiklediğini, bedeninde nerede hissettiğini, nelere yol açtığını, öfkenin sonucu olan şiddete maruz kalan kişilerin neler yaşayabileceğini ve alternatif davranışların neler olabileceği üzerine konuşun.
- 14 yaşından büyük olanlara, kendisini kontrol etmesini öğretin (sınıfa girerken ve günün sonunda sınıftan çıkarken ya da grupta bir şey çalışırken sıranın kendisine gelmesini beklemek gibi). Bunu yapabildiği zamanlar, öğretmeninden olumlu sözel tepkiler almasını, yapmadığında olumsuz davranışına yönelik geri bildirim verilmesini sağlayın.

- 14 yaşından küçük olanlara, güçlü duygularını kontrol edebilmesini ve onlar hakkında konuşabilmesini sağlayın. Onlarla başa çıkabilmek için stratejiler öğretin. Rahatlama tekniklerini kullanarak sakinleşmeyi öğretirken kendini iyi hissetmesine yol açan herhangi bir yerin hayalini kurmasını da sağlayın. Nefes alışverişini nasıl düzenleyeceğini gösterin.
- Ailenin, çocuk şiddet içerikli davranışlar sergilediğinde ne gibi tepkiler verdiğini öğrenin. Aileye çocuğun şiddet davranışları karşısında neler yapacaklarını, nasıl davranmaları gerektiği hakkında bilgi verin. Çocuklarının davranışları ile başa çıkabilmeleri için gereken becerileri kazandırın (İlgili bölüme bakınız).
- Aileyi bilgilendirin. Okula gelip gitmelerini ve çocuklarının davranışları ile ilgili bilgi sahibi olmalarını sağlayın. Aile içinde, çocuğa ya da eşe şiddet uygulanıp uygulanmadığını öğrenin. Öfkeye, öfke ile karşılık vermemeleri gerektiğini anlatın. Model alma yöntemiyle şiddetin öğrenildiğini vurgulayın. Anne-baba çocuklarının şiddet içerikli davranışından rahatsız olurken, benzer bir yöntemin evde yetişkinler tarafından kullanılmasının ikilem olduğunu anlatın.
- Kimlerle arkadaşlık ettiğini, arkadaş grubunun özelliklerinin neler olduğunu sorun. Anlatırken, keyif aldığı ama o arkadaş grubuyla yapamadığı ama şeyleri fark etmesine yardım edin. Çünkü bu çocuklar genellikle akranları ile geçinmekte zorluk yaşadıklarından arkadaşları tarafından dışlanırlar ve kendileri gibi, diğerleri tarafından dışlanmış olanların oluşturduğu gruplara girerler.
- Benzerlikleri ve farklılıkları kabullenmeyi öğretin (görünüş, yetenek seviyeleri). Farklı olanları dışarıda bırakıp, sadece kendi gibi olanlarla arkadaşlık etmeye çalışmasının avantaj ve dezavantajlarını tartışın. Kendisinin diğerlerinden farklı ne gibi özelliklere sahip olduğunu ve hangi yönleri ile diğerleri ile benzeştiğini konuşun.
- Hayal kırıklıklarını, öfke ya da hoşnutsuzluk duygularını, eleştirilerini kendini kaybetmeden, dövüşmeden açıklamasının yolları üzerinde konuşun. Sıkıntı yaratan durumlarda, kendisini sakinleştirecek şeylerin neler olduğunu tartışarak bulun.
- Kendisine saygı gösterilmesi için, kendisinin de diğerlerine saygı göstermesini öğrenmesi gerektiğini vurgulayın. Kendi haklarına saygı gösterilmediğinde nasıl kızdığını ve ne kadar sert tepki verdiğini hatırlatın. Yaşadığı hayal kırıklıklarını, öfke ya da hoşnutsuzluk duygularını, yapacağı eleştirileri kendisini kaybetmeden, dövüşmeden açıklaması gerektiğini vurgulayın. Aksi takdirde, şiddet içeren davranışlar sergilediğinde, diğerlerine aslında “Benimle ancak bu şekilde konuşulur ve başa çıkılır” mesajını verdiğini ve diğerlerinin sadece bu yöntemi kullanarak kendisiyle iletişim kurduklarını söyleyerek bu konu hakkında düşünmesini sağlayın.
- Eğer yaşı küçükse ve eğer sorun tek başına kendisinin çözebileceği bir şey değilse, güvendiği bir yetişkinden yardım istemesini söyleyin. Bu yolu kullanması için, böyle yapmadığı ve şiddet kullanarak durumu halletmeye çalıştığı zamanlarda, haklı olsa bile nasıl haksız duruma düştüğünü kendisine hatırlatın. Nasıl yardım isteyeceğini öğretin.
- Şiddet kullanarak durumu halletmeye çalıştığı zamanlarda, haklı olsa bile nasıl haksız duruma düştüğünü kendisine hatırlatın. Hangisinin önemli olduğunu sorun; haklılığını

koruyup derdini anlatabilmek mi yoksa bir anlık öfkesini ne pahasına olursa olsun karşısındakinden çıkarmak mı? Şiddet uyguladığında o anlık rahatlansa da, sonucunda şiddeti yüzünden diğerleri onu yargılayacak ve haklı olsa da onu yaptığından ötürü dışlayacaklardır. “Kim kazanıyor?” diye sorun. Yorum yapmayın ve ne istediğine karar vermesini, eğer isterse başka türlü başa çıkma yöntemlerini gösterebileceğini söyleyin.

- Empati kurmasını öğretin. Kendisini diğer arkadaşlarının yerine koyarak şiddet uyguladığında diğerlerinin neler yaşadığı hakkında konuşun. Kendisine benzer şekilde davranıldığında neler hissedeceğini sorun. Farklı bakış açılarından bakabilmesini sağlayın.
- Diğerlerini dinlemeyi, olumsuz geri bildirim aldığı anda buna tolere etmeyi öğrenmesini, yapılan eleştirileri kişilik boyutunda değil, davranış boyutunda ele alması gerektiğini öğretin. Çünkü, “Benden hoşlanmıyor” ile “Benim bu davranışından hoşlanmıyor” arasında oldukça büyük farklar vardır. Başkasının gözünden bakıyormuş gibi, bir 3.üncü göz olarak kendi davranışlarını dışarıdan değerlendirmesini sağlayın. Diğerlerinin neler hissettiğini anlamasına ve bunları dile getirmesine, empati yeteneğinin gelişmesine destek olun.
- Hatalarını kabul etmesinin ve uygun olduğunda özür dilemesinin ona bir şey kaybettirmeyeceğini gösterin.
- Sorun çözebilme becerilerini kazandırın (İlgili bölüme bakınız.). Saldırganlığa ve şiddete karşı alternatifler olduğunu fark edip bunları benimsemesine yardım ediniz.
- Grup çalışmasını öğrenmesi için, sınıf içinde ya da spor faaliyetlerinde işbirliği yaparak sonuca ulaşmasını sağlayacak faaliyetlere katılmasını sağlayın.
- Diğerlerini affedebilmeyi öğretin. Birilerinin onu öfkelenendirme olasılığı her zaman vardır. Affetmeyi öğrenmezse intikam duyguları besleyecek ve içindeki öfke beklenmedik bir anda patlayarak şiddet sergilemesine yol açacaktır.
- Okul performanslarını arttırmalarına yardım edin. Bu çocukların okul hayatlarında da sorun yaşıyor olma olasılıkları yüksek olduğundan görevlere başlama, sürdürme ve tamamlama becerilerini kazandırın. Çocuğun potansiyeline uygun akademik hedefler belirleyin. Çalışma zamanını planlayın ve ödevleri tamamlaması için gerekirse çalışmanın sonunda birinden destek almasını sağlayın.
- Eğer küçükse, dürüst olmayı öğrenmesi, sınıf arkadaşlarına ve öğretmenlerine verdiği sözleri yerine getirmesi için onu destekleyin. Böyle davrandığında neler kazanacağını, yapmazsa neler kaybedebileceği hakkında konuşun.
- Bir gruba ait olmanın önemini fark ettirin ve arkadaşları ile arasında çatışma yaşadığında, şiddet dışında sorunla başa çıkma yollarını kullanması gerektiğini vurgulayın. Olumsuz arkadaş gruplarının kendisini nasıl olumsuz etkilediğini dolaylı yolla kendisine gösterin ve onların çağrılarını geri çevirebilmesi için onu cesaretlendirin. Ailesiyle, diğer yetişkinlerle ve arkadaşlarıyla olumlu etkileşimi güçlendirmek için iletişim becerilerini öğretin (İlgili bölüme bakınız).

- Stresli sosyal ortamları analiz etme, duygularını ve hedeflerini tanımlama, rica etme ve reddetme becerilerini kullanabilmesi için canlandırmalar yapın, model olun.
- Yaşadığı kısırdöngüyü anlamasına yardım edin. Sürekli şiddet davranışlarını tekrarlaması ile bir çemberin içinde sürekli koşturup duran ama hep olduğu yerde sayan hamster (farelerin) davranışı arasındaki benzerliğe dikkat çekin. Bunun yerine, yenilikler yapabileceğini şimdiki rolünden farklı yeni roller edinebileceğini anlatın.
- Okulun disiplin kurallarını açıklayın. Okuldan kaçtığına, madde kullandığına ve şiddet içeren davranışlar sergilemeye devam ettiğinde, okulun her biri için nasıl bir yaptırım uygulayacağını net olarak açıklayın. Özellikle şiddet davranışı için, hem okulda hem de evde haklarını, imtiyazlarını kaybetme, beklentilere uygun davranışta ise onları geri kazanabileceği bir sistem kurun.
- Okul içinde ve dışında, enerjisini boşaltabileceği sosyal aktivitelere katılması için fırsatlar yaratın.

Suç işleme davranışına müdahalede temel stratejiler

- İlk görüşmelerde değişim yaratmaktan kaçının. Önce sizinle ilişki kurmasını ve güven duygusunun gelişmesini sağlayın. Suça yönelik davranışlarını onaylamadığınızı, ama onun yaşam tarzını, ilgi alanlarını, beğenilerini kabullendiğinizi hissettirebilmeniz önemlidir. Genel bir değerlendirme için psikiyatriste yönlendirin.
- Eğer ortada bir suç varsa aileyi bilgilendirin. Bu durumda aile okula davet edilmeli ve çocuklarına nasıl davranmaları ve konuşmaları gerektiği, uygun disiplin yöntemleri, okul içinde ve dışında yürütülecek olan işlemler hakkında bilgilendirilmelidirler. Destek almaları sağlanmalıdır.
- Ailesi ile görüşerek eğer çocuk okuldan disiplin cezası almışsa bunu önlememelerini, çocuğun yaptığı davranışın sorumluluğunu alması gerektiğini vurgulayın.
- Çocuk suç bürosuyla bağlantıya geçmelerini sağlayın. Bu yaş grubundaki çocuklar ceza almasa da onlarla birlikte suç işleyen diğer arkadaşlarını çocuk büroya bildirmenin faydalı olacağını aileye aktarın. Çocuk Bürosu ile haberleşmelerinin önemini vurgulayın.
- Ailenin çocuklarının hayatı hakkında bilgi sahibi olmasının önemini anlatın. Çocuğun öğretmenlerinden, okul idaresinden, arkadaşlarının ailelerinden, sizden sürekli bilgi alınmalarının, çocuğun çevresindeki kişiler hakkında bilgi sahibi olmalarının onu suça itebilecek riskleri önceden fark etmelerine yarayacağını vurgulayın. Hayatı hakkında bilgi sahibi olmaya çalışırken sorgulayıcı bir tavır takınmamaları için uyarın. Bu çocuklarının onlardan daha fazla bilgi saklamasına yol açabilir.
- Çocuğun yaşadığı çevre hakkında bilgi sahibi olun. Çocuğun suç içeren davranışını yakın çevresinden öğrenip öğrenmediğini kontrol edin. Aile içinde suç işlemiş bir birey olup olmadığını, varsa ceza görüp görmediğini araştırın. Yaşadığı çevrede suç işleme oranının ne olduğunu, kendisinin bir suç işlendiğine şahit olup olmadığını sorun.

- Suç işlemek ile ilgili tutumlarının ne olduğunu öğrenmek için bu konuda konuşun. Hangi davranış ve eylemleri suç olarak algılıyor, ona göre insanlar neden suç işler, suç işlemiş kişiler hakkında ne düşünüyor, suç işleyen birinin nasıl cezalandırılması gerektiğini düşünüyor? Çocuğun görüşlerini eleştirmeden, düzeltmeden, müdahale etmeden dinleyin. Yanlış inançlarını ve bilgilerini üçüncü şahıs üzerinden tartışın. “*X kişinin başına şu gelmişti. Peki bu konu hakkında ne düşünüyorsun?*” gibi...
- Toplumun kurallarının ne işe yaradığının ve neden suç işlemememiz gerektiğinin mantığını kavramasına yardım edin. Toplum kuralları olmasaydı neler olurdu, suç işleyen kişiler neden ceza verilir gibi sorular yönelterek cevabı kendi kendine bulmasını sağlayın.
- Çocuğun bir çeteye üye olup olmadığını tespit edin. Bunu araştırmak için çocuğun arkadaş grubu hakkında bilgi sahibi olun. Birlikte neler yaptıklarını, nerelere gittiklerini çocuğu sorguya çekmeden sorun. Eğer suç işlemesinde arkadaş grubunun, bir çeteye mensup olmasının etkisi varsa çocuğa bunu göstermeye çalışın. Olumsuz arkadaş gruplarından uzaklaşmasına, yeni arkadaşlar edinmesine ve arkadaş grubu baskısına karşı koymasına yardımcı olun.
- Çocuğun yeni arkadaşlıklar kurmasına, yeni bir çevre edinmesine yardım edin (İlgili bölüme bakınız). Hayatını yeniden düzenlemesi için de okul içindeki veya dışındaki etkinliklere katılmasını sağlayın. Bu etkinliklere katılırken kendine yeni bir çevre de edinebileceğini dile getirin.
- Suç işlemesinin, şiddet uygulamasının dürtülerini kontrol edememesinden kaynaklandığı durumlarda; dürtüsel davranışlarını çocuğa fark ettirin ve onlarla başa çıkma yöntemlerini öğretin.
- Hayatındaki risk etkenlerini araştırın. Çocuğun suç işlememiş fakat suça eğilimli olduğu durumlarda suça eğilimli olmasına yol açabilecek, aile içinde şiddet uygulanması, suç işlemiş birini tanıma, şiddet içerikli davranışlar sergileme, arkadaş grubu özellikleri gibi risk etkenlerinin olup olmadığını araştırın.
- Okul ile ilişkisini sürdürmesini sağlayın. Sorunun daha fazla büyümemesi, müdahale yapabilmek ve yönlendirmek için çocuğun okuldan kaçma olasılığını azaltmaya ve onu okul içinde tutmaya çalışmalısınız. Bunu yaparken çocuğa okulun bu konudaki işleyişini, yaptırımlarını kendisine açık bir şekilde bildirin. Okuldan atıldığı ya da ayrıldığı zaman neler olabileceğini tartışın ve okulda kalmasının yararlarını görmesini sağlayın.
- Çocuğun kendini daha iyi tanımasına yardım edin. İlgi alanları doğrultusunda okul içinde ve dışında meşgul olacağı yeni sosyal aktivitelere yönlendirin. Bu aktiviteler konusunda onu cesaretlendirin.
- Çocuğun damgalanma riski olduğunu unutmayın ve davranışları yüzünden arkadaşlarının, öğretmenlerinin ve okul idaresinin onu nasıl değerlendirebileceği ve bunun sonucunda ona nasıl davranabilecekleri konusunda çocuğa bilgi verin (İlgili bölüme bakınız).

- Okulda öncelikle temel kurallara uymasını sağlamaya, daha sonra giderek tüm kurallara uymayı sağlamasını çalışın. Okula uyumsuzluklarının bir günde gelişmediğini unutmayın. Okul kurallarına tümüyle uyması zaman alacaktır.
- Diğer öğretmenleri ve idare ile çocuk hakkında, suçtan gerekmedikçe bahsetmeyerek konuşun. Onun zor bir çocuk olduğunu fakat okulda kalmasının gerekli olduğunu vurgulayın.

BÖLÜM

8

KRİZE MÜDAHALE

Okul içinde suç veya şiddet olayı yaşandığı zaman tüm dengelerin değişeceği, psikolojik birçok sonucu olacağı ve karmaşa yaşanacağı açıktır. Bu bölümde yaşanacak bir sorun sonucunda ortaya çıkabilecek bir krize müdahale yöntemleri tartışılacaktır.

KRİZ NEDİR?

Kriz “bireyin, grubun, örgütün ya da topluluğun normal işlevlerini yerine getirmesini engelleyen, acil müdahale ve çözüm gerektiren, tolere edilemeyen, sıra dışı, beklenmeyen bir olay” biçiminde tanımlanabilir. Tanımdan da anlaşılacağı gibi birden fazla kriz türünden söz etmek mümkündür. Gelişimsel krizlere örnek olarak, alkol ve madde kullanımı, anne-babanın boşanması, cinsel-fiziksel-psikolojik istismar, bir yakının kaybedilmesi, ağır hastalıklar, sosyal rol ya da ortamın değişmesi, ergen hamileliği, yeme bozuklukları verilebilir. Bu tür krizler daha çok bireysel müdahaleyi gerektiren durumlar olarak nitelendirilebilir.

Öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin çoğunluğunu etkileyebilecek, bireysel ve toplumsal müdahaleyi gerektirebilecek, durumlar olabilir. Örneğin bir öğrencinin ya da bir öğretmenin ölümü, okulda yaşanan şiddet olayı, doğa felaketleri, çevresel felaketler, okulun içinde bulunduğu bölgeyi etkileyen sosyal ve ekonomik değişiklikler gibi durumsal/travmatik krizler olabilir. Böyle olaylardan sonra okulun normal fonksiyonlarını yerine getirmesi beklenemez. Böyle bir duruma hazırlıksız yakalanmak, acele ve yanlış kararlara yol açabileceğinden durumu daha da kötüleştirebilir. Bu nedenle her okulun bir kriz yönetimi ya da kriz müdahale planına sahip olması gerekir.

Bu bölümde, daha çok okulda yaşanacak bir şiddet veya işlenecek suç sonrası oluşacak krizden söz edilmeye çalışılacaktır.

KRİZE HAZIRLIK

Olası bir kriz durumuna hazırlık çalışmalarının ilk basamağı bir “Kriz Kurulu’nun” oluşturulmasıdır. Bu kurul okul müdürü ya da yardımcılarından birisinin koordinatörlüğünde, okul rehber öğretmeni, öğretmen ve veli temsilcilerinden oluşabilir.

Kriz Kurulunun başlıca sorumlulukları şunlar olmalıdır:

1. Krize müdahale planı hazırlanmalı ve geliştirilmelidir. Kriz durumu oluştuğunda, tüm okul çalışanları kendilerinin ne yapacağını önceden bilmelidir.
2. Kriz durumunda yararlanılabilecek kişi ve kurumlar ile işbirliği sağlanmalıdır.
3. Tüm okul personelinin, okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve hatta velilerinin kriz durumları ve yapacakları hakkında eğitim alması gerekmektedir.

KRİZE MÜDAHALE

Genel yaklaşım

Kriz durumunun ortaya çıkması ile yapılması gerekenler şöyle sıralanabilir:

1. Koordinatör kriz kurulunu toplantıya çağırır. Krizin boyutu, yapılması gerekenler, koruyucu tedbirler, görevler gözden geçirilir.
2. Milli Eğitim Bakanlığı-İl Milli Eğitim Müdürlüğü-İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü durumdan haberdar edilir.
3. Okul öğretmenlerinin krizden haberdar edilmesi için önceden oluşturulmuş telefon bilgilerinden yararlanarak öğretmenler arasında bir telefon zinciri başlatılmalıdır.
4. Sağlık personeli ile irtibata geçerek gerekiyorsa olay yerine gelmeleri sağlanmalıdır.
5. Bölgedeki güvenlik gücü ile irtibata geçilerek olay yerine gelmeleri sağlanmalıdır.
6. Öğrenciler kriz durumundan haberdar edilmelidir (geniş bilgi aşağıda verilmiştir).
7. Veliler de bu durumdan haberdar edilmelidir (geniş bilgi aşağıda verilmiştir).
8. Kriz kuruluna olayla ilgili yeni bilgi geldikçe bu bilgiler gerekli kişilere aktarmalıdır.
9. Gerekiyorsa kriz durumundan basın haberdar edilebilir. Doğru, net ve kısa bilgilerle basına açıklama yapmak gerekir. Milli Eğitim Müdürlüğü onayı ile bir basın sözcüsü seçilip açıklama yapılmalıdır.
10. Öğretmenlerle destek toplantısı yapılmalıdır (geniş bilgi aşağıda verilmiştir).
11. Kriz grubu tekrar toplanıp son değerlendirmeleri yapmalıdır.

Akut stres tepkileri

Travmatik bir olaya maruz kalmış çocuk ve ergenler zihinsel, duygusal, fiziksel ve davranışsal alanlarda akut stres tepkileri verirler. Bunlar sırasıyla:

- Konsantre olma problemleri
- Sağlığı ile ilgili aşırı kaygılanma
- Baş ağrıları,
- Bulantı ve ağrı şikayetleri,
- Deride döküntüler veya kızarıklıklar,
- İştah kaybı veya aşırı yemek,
- Çökkünlük, depresif belirtiler,
- Anksiyete,
- Sorumluluklarını yerine getirememe,
- Daha önceki/eski başa çıkma yöntemlerini kullanma,
- Kendini rahat bırakamama,
- Anti sosyal davranışlar,
- Hayatta kalmanın suçluluğu,
- Alkol tüketimi ve madde kullanımı,
- Okul performansında düşüş,
- Tutumlarında, yaşam tarzında ve ilişkilerinde ani değişiklikler,
- Değişim için çok geç olduğunu düşünme,
- Uç yaşam kararları alma eğilimi (okula gitmeme, hamilelik, evlilik)

Müdahalede genel ilkeler

Kriz durumlarında öğretmenlerin öğrenciler ile iletişime girerken dikkat etmeleri gereken noktalar vardır. Yaşanan olayla ilgili yapılacak görüşmeler sırasında aktarılacak bilgiler öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olmalıdır. Burada dikkat edilmesi gerekenler şunlardır:

- Rahat bir ortam oluşturun (Telefonlarla veya odaya girip çıkacak insanlarla konuşmaların sekteye uğramayacağı bir ortam)
- Sakinliği koruyun
- Bu görüşmenin yapılma amacını anlatın
- Tartışma için kuralları belirleyin
- Sürecin nasıl ilerleyeceğini açıklayın
- Öğrencilerden neler olduğunu anlatmalarını isteyin
- İlk tepkilerin neler olduğunu paylaşın
- Dikkatlice dinleyin
- Duyguları onaylayın
- Düşüncelerini/inançlarını ona fark ettirin
- Suçluluk duyguları varsa, bunları azaltmaya çalışın
- Korkularını araştırın
- Yaşadığı duygular ile ilgili bilgi verin
- Olaya dair algılarını özetleyin
- Yanlış anlamaları düzeltin
- Olaya verilen tepkileri ve yaşadıklarını normalize edin
- Stresle başa çıkmak için kendilerine nelerin iyi geleceğini konuşun
- Daha küçük yaştakilerin gerginliklerini azaltmak için oyunlar geliştirin ve resim yaparak gerginliklerinden kurtulmaları için ortam yaratın

Müdahalede dikkat edilmesi gerekenler

- Büyük yaştaki öğrenciler, olaylar hakkında korkularını dile getiremeyebilirler ancak güvenlik ve güvenilirlik algıları sarsıntıya uğramıştır. Güvenlik ile ilgili fikirlerini gerçekçi ve olumlu yönde kuvvetlendirin. Yaşanan olayı sesler, bazı olaylar veya bazı diyaloglar nedeniyle yeniden hatırlayan ve buna tepki veren öğrenciler, bu yardıma daha çok ihtiyaç duyarlar.
- Öğrencilere devamlılık ve destek sağlayabilmek için önceden bilinecek bir sınıf planı/programı ve kurallarını oluşturun.
- Öğrencilerin olayı yeniden ve yeniden anlatmalarını sağlayın ve onları dinleyin. Olayla ilgili duygu ve düşüncelerini konuşabilmeleri için bu tür tartışmaların yapılacağı özel zamanlar ayarlayın. Ancak korkunç/dehşetli ve can acıtıcı konuşmalar için sınırlama getirin.
- Kriz sonrası olaya verilen normal tepkiler olduğunu öğrencilere hatırlatın, konsantrasyon bozuklukları, gündüz hayalleri, endişeleri ve duyguları ile ilgili kafa karışıklıkları hakkında öğrencilere sorular sorun.
- Öğrenciler, krize yol açan gruba/ve kişilere yönelik nefret duygularını dile getirebilirler. Duygularının şiddetini anladığınızı gösterin. Ancak gelecekteki şiddet

davranışlarını engellemek ve nefreti azaltmak için bazı örnekler üzerinden bu duygularla nasıl başa çıkılacağını tartışın.

- Olayı anlamak ve kendi içlerinde bunu çözebilmek için yetişkinleri şok edebilecek sorular sorabilirler. Soğukkanlılığınızı koruyarak tepkiler verin, sorularını cevaplandırın ve gündelik hayatlarını sürdürebilmeleri için yardımcı olun.
- Meydana gelen olayı anlamlandırmaya çalışırken bazı bilgileri yanlış anlayabilirler. Örneğin, kendilerini suçlayabilirler, olmamış şeylerin olduğuna inanabilirler, saldırganların hala okulda olduğunu düşünebilirler. Olayı gerçekçi bir şekilde değerlendirebilmeleri için yardımcı olun. Örneğin, olayları yumuşatmak amacıyla bazı kelimeleri değiştirmekten kaçının. “Uykuya daldılar”, “gittiler” demek yerine “öldü” kelimesini kullanmaktan kaçınmayın.
- Öğrenciler, öğretmenlerinin sinirlenmesine ve/veya şaşırmasına yol açacak aynı tip soruları tekrar tekrar sorabilirler. Bu durum, öğrencinin olayın üzerinden gelebilmesi için çok değişik zamanlarda o bilgiyi duymaya ihtiyacı olduğunu gösterir. Öğrencilerin korkuları ile başa çıkabilmeleri için onlara zaman tanıyın.
- Bazı öğrenciler öfke patlamaları gösterebilirler. Bu tür bir risk altında olan öğrencileri önceden tespit ve takip etmek, “patlama” yaşamadan önce onları sakinleştirebilmek için size bir fırsat verir.
- Öğrencilerin okul performanslarında geçici bir düşme olabilir. Gündelik hayatlarındaki rutine geri dönebilmeleri için ev ödevlerinin bir süre azaltılması düşünülebilir.
- Öğrencilere yaşayacakları duyguların gittikçe azalacağını ve bu duygularla zaman içinde daha da iyi başa çıkabileceklerini hatırlatın.
- Öğrencilerin önünde olay hakkında öğretmen öğretmene yapılacak konuşmaları kısıtlamak gerekir. Bu kısıtlama, öğrenciyi korkutucu olayları yeniden yaşamasından koruyacaktır. Okuldaki öğretmen ve öğrencileri bu amaçla uyarmak ve bilgilendirmek önemlidir.
- Okuldaki öğretmenler ve aileler ile bağlantıyı koruyarak bilgi akışını sürdürün. Bazı çocukların bu tür olaylarla başa çıkabilme kapasiteleri yetersiz kalabilir ve gündelik işlevlerini yerine getiremeyebilirler. Bir uzmandan yardım almaları için yönlendirme yapın. Çok öfkeli veya depresif çocuklar ile aşırı içine kapanmış ve izole çocukları da takip etmek ve yönlendirmek faydalıdır.
- Yaşanan travmatik olaya karşı kendi tepkilerinizin farkına varmaya çalışın. Kendi duygularınızı çocuklara açıklamanızda bir sakınca yoktur: “Meydana gelen olaylar için üzülüyorum” gibi. Ancak yaşanan duygularla ilgili kendinizi bunalmış hissediyorsanız zaman geçirmeden destek arayın ve dinlenmeye özen gösterin.

Krize müdahalede ailelere yaklaşım

Ailelere krize müdahale sırasında bazı önerilerde bulunmak yararlı olacaktır.

1. Aileler, çocuklarını travmatik olayın hatırlatıcılarına maruz bırakmaktan kaçınmalıdırlar. Bu, olayla ilgili televizyon programları ve gazete haberleriyle çocuklarının karşı karşıya gelmemeleri sağlanmalıdır. Görüntüleri onunla izlemeli veya haberleri okumalı ve çocuğun olayı anlamasını netleştirebilmek için onunla bunlar hakkında konuşmalıdırlar. Yetişkinlerin, kendi aralarında olay ile ilgili konuşurken çocuklarının onları dinleyip dinlemediğinden emin olmaları gerekir. Eğer böyle bir risk varsa, olayları yeniden yaşıyormuş gibi hatırlanmasına engel olmak için çocukların yetişkinlerin konuşmalarına maruz kalmaları engellenmelidir. Ancak başka bir zamanda, çocuğun, yaşına uygun bir şekilde, olayla ilgili duygu ve düşüncelerini konuşabilmesi için zaman yaratmaları uygundur.
2. Ailenin yaşam rutinlerini korumaları ve bunları bozmadan sürdürmeleri gerektiğini söyleyin. Özellikle uyku ve yemek yeme ile diğer sosyal aktiviteleri için bu önemlidir. Çocuklarının yeteri kadar beslendiklerinden ve dinlendiklerinden emin olmalarını sağlayın.
3. Çocuklarının, hayatlarındaki önemli insanlardan uzak kalmamalarına özen göstermelidirler.
4. Ailelere, çocuklarıyla her zamankinden daha fazla zaman geçirmelerini ve fiziksel temas kurmalarını söyleyin.
5. Kitap okuma, müzik dinleme, yürüyüş yapma, bisiklete binmek gibi aktiviteler için çocuklarına imkan sağlamaları gerektiğini hatırlatın. Bazı ergenlerin duygu ve düşüncelerini yazmaktan hoşlandığını ve bunun çocukları için işe yarayabileceğini aileye söyleyin. Bu amaçla günlük gibi bir defter alabilirler.
6. Öfke patlamaları veya kendine zarar verme davranışları olabileceğini ve bu gibi durumlarda anında müdahale etmelerini söyleyin. Mümkünse çocuklarını bu amaçla uzaktan izlemelerini ve olay meydana gelmeden önce engellemelerini belirtin. Eğer bu tür davranışları devam ederse bir profesyonelden destek almalarını sağlayın.
7. Çocuklarının hayatlarında büyük kararlar almalarını geciktirmeleri gerektiğini söyleyin.
8. Çocukların ve bütün ailenin olayın üstesinden gelebilmeleri için kendilerine zaman tanımalarını sağlayın. Çocuklarına onları sevdiklerini vurgulamaları için değişik yolları kullanmalarını söyleyin. Çocuklarının yanında olmalarını, onların ihtiyaçları doğrultusunda daha fazla fiziksel temasta bulunmalarının yararlı olacağını vurgulayın.
9. Okul öğretmenleri ile bağlantıda olmalarını ve çocuklarını takip etmeyi sürdürmelerini sağlayın.

Öğretmenlerin verebileceği tepkiler

Okulda yaşanan kriz durumunda öğretmenler de bazı tepkiler verebilir. Yaşadıkları stres nedeni ile bu tepkiler doğaldır. Öğretmenlerde aşağıdaki tepkilerden bir ya da bir kaçını gözlemliyor iseniz müdahale etmeniz faydalı olacaktır.

- İritasyonları (huzursuzlukları) artabilir.
- Öğrencilere ve diğer okul çalışanlarına karşı sabırsız olabilirler ya da toleransları düşük olabilir.
- Sınıf aktivitelerini ve dersleri planlamakta zorluk yaşayabilirler.
- Konsantrasyonları azalabilir.
- Öğrencilerin yaptığı şeylere karşı verdikleri cevaplar korku ve endişelerini içerebilir.
- Olayların yeniden olacağına dair endişeler yaşayabilirler ve bunu dışa yansıtabilirler.
- Okuldaki şiddet olayları hakkında artmış bir kaygı düzeyine sahip olabilirler.
- Yaşadıkları öfke ve korku gibi yoğun duygulardan dolayı rahatsızlık duyarlar ve bu rahat hareket etmelerini engelleyebilir.
- Travmatik olayın öğrencileri etkilediğini inkar edebilirler ve öğrencilerin gösterdikleri performans düşüşlerini kabul edemeyebilirler.

BÖLÜM

9

EĞİTİMLER

Öğretmen Eğitimi

Kılavuz için hazırlanmış olan saydamlar ekteki eğitim CD içinde bulunmaktadır. Bu eğitimde dikkat edilecek nokta güvenli okul kurmanın zaman alacağı, erken uyarı işaretlerini bilmenin ve bunları takip etmenin şiddeti oluşmadan önleyeceğinin vurgulanmasıdır. Her bölüm için üzerinde durulması gereken noktalar spot cümleler halinde aşağıda verilmiştir:

- Erken tanıma ve uyarı işaretleri şiddet ve suç oluşmadan önce fark etmemizi sağlayan işaretlerdir. Önemli olan şiddet ve suç oluşuktan sonra müdahale etmek değil okulda çocukları takip ederek erken uyarı işaretlerini tespit edebilmektir. Erken uyarı işaretlerinin oluşturulmasının sebebi zaten çocuğa yardım etmektir. Erken uyarı işaretleri çocuklar problem yaşamadan durumu anlama ve müdahale etme sorumluluğunu bize vermektedir.
- Önleme anlatılırken suç ve şiddeti önleyecek koruyucu faktörler ve suç ve şiddeti oluşturan risk faktörleri üzerinde durmak gerekmektedir.
- Çocuk ve ergenlere şiddetten korunma yolları ve başa çıkma becerilerinin anlatılması üstünde durulmalıdır. Müdahaledeki temel stratejiler konusunda konuşulmalıdır.

İdareci Eğitimi

Kılavuz için hazırlanmış olan saydamlar ekteki eğitim CD içinde bulunmaktadır. Bu eğitimde dikkat edilecek nokta güvenli okul kurmanın zaman alacağını vurgulanması ve idarecilerin okuldaki iletişimin kurulmasında önemli rol oynadıklarının vurgulanmasıdır. Her bölüm için üzerinde durulması gereken noktalar spot cümleler halinde aşağıda verilmiştir:

- İstanbul'daki okullarda suç ve şiddetin yaygınlığı bölümünde anlatılan veriler 2004 yılında yapılan "Aile Anketi" araştırmasının verileridir. Bu bölümde okullardaki suç ve şiddetin yaygınlığı anlatılmalıdır. "Benim okulumda yok" demenin sorunu büyütecek bir yaklaşım olduğu vurgulanmalıdır.
- "Güvenli okul"un, Türkiye için yeni bir kavram olduğu belirtilmelidir. Güvenli okul oluşturabilmenin ipuçları anlatılırken öncelikle idareciler ve okul öğretmenlerinin olumlu rol modelleri sunarak öğrencilere örnek olmalarının önemi vurgulanmalıdır. Güvenli okullar kısa zamanda oluşturamayacağı, geniş bir zamana yayılan ve ekip çalışmasına dayanan bir çalışma olacağı anlatılmalıdır. Hedef geleceği güvenli okullar oluşturabilmektir.
- Temel olarak hiç yapılmaması gerekenler ile mutlaka yapılması gereken eylemlere yer verilmiştir.

ÇETELER

Çete üyelerinin tahminlerden küçük bir kısmı ergenlerden oluşmakta olmasına rağmen şiddet suçlarının büyük çoğunluğu ergenler tarafından işlenmektedir. Araştırmacılar 1990'ların başından beri çeteleri ve çete olgusunu araştırmaktadır. Fakat hala ergenlerin neden çetelere katıldığına dair somut nedenler tanımlanamamaktadır. Ayrıca çete problemine müdahale etmeye yönelik birçok programın olmasına rağmen bunların işlerliği hakkında henüz çok az şey bilinmektedir.

Çete üyesi ergenler, çete üyesi olmayan ergenlere oranla daha ciddi ve şiddet içeriği fazla olan suçlar işlemektedir. Çete üyeleri suç hareketlerinin tamamen içinde olmakla kalmayıp işlenen birçok suçun dolaylı olarak ta sorumlusudurlar. Çeteler genellikle 12-25 yaş arası genç erkeklerden oluşmaktadır ama daha genç ya da yaşça daha büyük çete üyeleri de görülmektedir. Bazı çeteler bağımsız ve belirli bir yapıdan uzakken, bazıları oldukça kalabalık, organize ve sıkı disiplinelidirler. Birçok durumda çeteler, üyelerine prestij, güç ve para sağlamak için düzenlenmiş girişimsel faaliyetlere dahil olmaktadır.

Çeteler Üye Olmada Ergenler İçin Risk Etkenleri

Ergenlerde şiddet ve suç işlemeye ilgili birçok risk faktörü, yüksek çete oluşumu riskini de belirlemektedir. Suç ve şiddetle ilgili risk faktörleri çete oluşturmak için de geçerlidir. Araştırmacılar çevre, aile, okul ve akran etkileşiminin, çete oluşumundaki etkisine dikkat çekmektedirler. Bunlar aşağıda kısaca açıklanmaya çalışılmıştır:

Çevre: Çevrenin çeteler üzerindeki etkileriyle ilgili yapılan birçok araştırma, sosyal düzensizliğin etkileri üzerinde yoğunlaşmıştır. Temel düşünce yoksulluğun, sosyal düzenin ve sosyal kontrolün dağılmasına neden olduğu yönündedir. Bu konuda yapılan araştırmalarda, yoksul ve sosyal düzensizliğin olduğu çevrelerdeki ergenlerin diğerlerine oranla, çetelere daha fazla ve sık girdikleri gösterilmiştir.

Aile: Ergenlerin çetelere üye olmalarındaki bir başka neden; aile içi düzensizlik ve karmaşadır. Zayıf ve yetersiz aile yönetimi çete üyeliği riskini arttırmaktadır. Zayıf aile yönetimi, aile içi bağların güçlü olmaması, uygunsuz ebeveyn disiplini, ailede düşük ebeveyn kontrolü ve gözetimi, zayıf duygusal ilişkiler ve ebeveynler arasındaki çatışmalar risk etkenlerini oluşturmaktadır. Ergenler evde eksikliğini çektikleri "aile'ye" sahip olabilmek için çetelere üye olmaktadır. Bazı durumlarda, kendileri çete üyesi olan ebeveynler ergenlere model olmakta ve çetelere dahil olmaları için onlara destek verebilmektedir.

Okul: Çete üyeliği konusunda risk etkeni olan bir başka unsur da okulla ilgili değişkenlerdir. Araştırmalar eğitim beklentileri düşük olan ergenlerin çetelere üye olma riskinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca ailelerin de çocuklarından akademik beklentilerinin düşük olması çeteye katılım için bir risk faktörüdür. Akademik başarısızlık, okula bağlı olmama ve az gitme de risk faktörleri arasındadır. Okula bağlılık, geleneksel kurumlara bağlılığı temsil etmektedir. Kurumlara bağlılık ne kadar az olursa, ergenlerin çetelere dahil olma riski o kadar artmaktadır.

Akranlar: Çete üyesi arkadaşlar, çetelere dahil olma olasılığını arttırmaktadır. Bu tarz davranışları olan akranlar çete faaliyetlerini çekici ve eğlenceli olarak yansıtabilirler. Çeteler, ergenlere çekici gelen arkadaşlık, güvenlik ve koruma hissi sağlamaktadır. Birçok durumda, yaşça büyük olan çete üyeleri kendilerinden genç olan yeni üyelere erken yaştan itibaren çete hayatına uyum sağlamaya ve düzen kurmaya yönelik staj kadroları yaratma işi vermektedirler.

Ergenlerin Çete Faaliyetlerine Katılmalarını Önleme, Müdahale ve Engelleme Stratejileri:

Ergenlerin çetelere üye olmalarının artmasının önlenmesi amacıyla birçok farklı program geliştirilmiştir. Bu programların çoğunluğu önleme, müdahale ve engellemeye yöneliktir.

- Önleme programları, ergenlerin çetelere katılımını eğitim yoluyla engellemeyi amaçlamaktadır.
- Müdahale programları ise, okul sonrası programlar, danışmanlık ve staj imkanları sunarak ergenlerin çetelere katılımını engellemeyi amaçlamaktadır.
- Engellemeye yönelik programlar ise suç davranışlarını ve suç işleyenleri teşhis etme, soyutlama ve cezalandırma stratejilerini içermektedir.

Ergenlerin çetelere katılımı ve çete aktivitelerini önleyici çeşitli programlar yürürlüktedir. Çeteler düşük gelirli çevrelerdeki ergenlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sosyal kurumlardır.

Bu nedenle bireysel riski azaltıp bireysel şiddet davranışlarını düzeltmeye yönelik olarak geliştirilen özel programların etkin olmadığı bilinmektedir. Temel beceriler ve düşük maaşlı iş fırsatları, çetelerin ergenlere sağladığı sosyal ve ekonomik fırsatlarla yarışmamaktadır.

Bunun yanı sıra, sert yargılar ve çete üyelerini mahkum etmek önlem almaktan ziyade onların cezaevlerinde çete faaliyetlerini devam ettirmelerine hatta arttırmalarına neden olmaktadır. Çete sorununda uzun süreli, kalıcı bir çözüme gidebilmek için gençlere, çetelerin onlara sunduğu çeşitli fırsatlara alternatif yaratacak öneriler ve seçenekler sunulması gerekmektedir.

İLİŞKİDE ŞİDDET

Kişinin birlikte olduğu kişiye yani sevgilisine cinsel, fiziksel ya da psikolojik saldırıda bulunması “ilişkide şiddet” olarak tanımlanmaktadır.

Ergen Çiftlerin İlişkilerindeki Şiddet

Çiftler arasındaki şiddet için ergenler en hızlı büyüyen risk grubundadır. Ergenlerde ve yetişkinlerde görülen ilişkide şiddet biçimleri birbirine benzemektedir. İlişkide şiddet içerisinde fiziksel istismar vurmak, tekmelemek, dövme, itirmek veya eşya fırlatarak vurmak gibi türleri içerebilir. Duygusal istismar takma isimle çağırma, sözel taciz, özel veya toplumsal alanlarda rezil etme/küçük düşürme ve zarar vermekle tehdit etmek olabilir. Cinsel istismar seks yapmaya zorlamayı ve/veya birinin isteğine karşı taleplerde bulunmayı veya uygun olmayan yerlerde dokunmayı içerebilir. Yurt dışındaki istatistikler her 3 ergenden birinin ilişkide şiddet yaşadığını göstermektedir.

Sorun ne kadar ciddi? Ergenler arasındaki meydana gelen çift şiddeti alarm verecek düzeydedir. Yurt dışında yapılan çalışmalar lisedeki 8 öğrenciden 1'nin ve üniversitedeki 5 öğrenciden ise 1'nin ilişkide şiddete maruz kaldığına işaret etmektedir. Bu tür şiddet ilişkileri ölüme yol açacak potansiyele sahiptir.

Risk Faktörleri

Ergen çiftler arasındaki şiddet ile ilgili yapılan çalışmalarda cinsel şiddet kurbanı olma, birlikte olduğu kişi tarafından cinsel şiddete ve/veya duygusal şiddete maruz kalma ve sevgilinin uyguladığı şiddetin bir sonucu olarak fiziksel yaralara sahip olma olasılığının kadınlarda erkeklere göre daha fazla olduğu belirtilmiştir. Cinsiyet açısından çiftler arası şiddette bir fark olduğu görülmektedir.

Şiddete maruz kalabilecek en yüksek risk grubunun özellikleri arasında şunlar yer alır:

- İlişkilerinde daha fazla çatışma yaşarlar.
- İlişkilerin çok ciddi olduğunu hissederler ve bitmesini çok önemli/kritik bulurlar.
- Yüksek oranda alkol ve/veya madde tüketirler.
- Sosyal destek sistemleri azdır.
- Cinsel olarak taciz edilmiş akranlara sahiptirler.
- Önceden cinsel olarak tacize uğramış olabilirler.

Risk faktörlerinin kendisi partner şiddetinin sebebi değildir ancak bunun ortaya çıkmasını etkileyen faktörlerdir. Risk altında olarak tanımlanan herkesin şiddete maruz kalmayacağı da unutulmamalıdır.

Agresif akranlara sahip olmak şiddetin işlenme riskini artırır. Agresif olanlar öfkeyi ifade etme yolu olarak yakın ilişkilerinde şiddet uygularlar ve fiziksel güç, hakaret ve cinsel olarak zorlamayı kullanabilirler, çünkü çatışma çözümü için gerekli becerilerden yoksundurlar.

Bazı ergenler flört ilişkisinde hangi davranışın kabul edilebilir veya hangisinin kabul edilemez olduğunu bilmiyorlardır. Flört ilişkilerinde deneyimin olmaması sebebiyle ilişkide istismara ve haksızlığa uğrama olasılığı artabilir.

Ergenlerin kendilerini ve diğerlerini nasıl algıladıklarına göre tutumları ve davranışları değişmektedir. “Yanlış inançlar” olarak tanımlayabileceğimiz düşünceler ise ilişkide şiddetin doğmasını tetikleyebilir. Aşağıda genç erkeklerin ve kızların yanlış inançlarına dair bazı örnekler verilmektedir.

Erkekler şunlara inanabilir:

- Kadınlar bir şekilde kontrol edilmeliler ve erkeklerin bunlara hakkı vardır.
- Erkeklik fiziksel agresifliği de içerir.
- Sevgililerine “sahiptirler”.
- Yakınlık talep etmeliler ve edebilirler.
- Sevgililerine özenli ve destekleyici davranmaları saygınlıklarını yitirmelerine yol açar.

Kadınların sahip olabileceği yanlış inançlar şiddetin doğmasından çok şiddetin devam etmesine yol açar. Kadınların yanlış inançlara örnek olarak şunlar verilebilir:

- İlişkilerdeki sorunları çözmekten kadınlar sorumludur.
- Erkek arkadaşlarının kıskançlığı, sahiplenmesi ve hatta dövmesi romantiktir.
- İlişkide istismar normaldir, çünkü diğer arkadaşları da ilişkilerde istismar ediliyordur.
- Kötü muamele yapan erkek arkadaşlarını “tedavi edebileceklerini” düşünürler.
- Yardım isteyecek kimseleri yoktur.

Bir Ergenin İlişkisinde Şiddet Yaşadığını Nasıl Anlayabilirsiniz?

Ergenlerin şiddet içerikli bir ilişkiye dahil olup olmadığını belki doğrudan siz tespit edemezseniz ancak bu konuya ilişkin bilgileri aileler ile paylaşarak dolaylı olarak bu konunun açıklığa kavuşmasına yardımcı olabilirsiniz. Bir ergenin ilişkisinde şiddet yaşıyor olabileceğine işaret eden diğer ipuçları şunlardır:

- Fiziksel yaralanma işaretleri
- Okuldan kaçma ve/veya okuldan
- Okul notlarının düşmesi
- Duygu durumunda veya kişiliğinde değişimler
- Daha önce bir kullanım yokken alkol ve madde kullanımının olması
- Duygusal patlamalar yaşaması
- Aile ve arkadaşlardan uzaklaşma
- Sevgilisinin davranışları nedeniyle sık özür dileme
- Bir zamanlar hoşlandığı şeylere dair ilgi kaybı

Belirtilerin büyük bir çoğunluğu hem ergenlik döneminin genel özellikleri ile hem de başka sorunların ipuçları ile bazı bezerlikler göstermektedir. Burada vurgulanmak istenen, öğrencide bu belirtileri gözlemlediğinizde pek de bilinmeyen ve bu sebeple pek de düşünülmeyen ergenin ilişkide şiddet yaşıyor olabileceğini göz önünde bulundurmak.

Aşağıdaki soruları ergenlere sorarak ilişkilerinin istismar edici olup olmadığına dair fikir edinmelerine yardımcı olabilirsiniz. Eğer soruların bazılarında bile evet cevabı veriyorlarsa öncelikle kendileri için sonra da partnerleri için destek almaları gerektiğine dair ergeni bilgilendirmelisiniz. Bu sorular ergenleri bu konuda bilgilendirici bir broşür içine konularak veya bir görüşmede sorularak farkındalık kazanmalarına yardımcı olunabilir (Ek-1).

Ek-1: Ergenler için ilişkilerini değerlendirme

- Sevgiliniz sizi her zaman suçlu hissettiriyor mu?
- Sizi engeller mi?/bastırır mı?
- Size bağırır mı?
- Size tokat atar, vurur, tekmeler veya iter kakar mı ya da bunları yapmakla tehdit eder mi?
- Sizin üzerinizde fiziksel güç kullanır mı?
- Hayır demenize rağmen seks yapmanız için veya seks esnasında korunma kullanmamak için sizi zorlar mı?
- Yapmaktan rahatsız olduğunuz şeyleri yapmanız için sizi zorlar mı?
- Alkol veya madde kullanır ve sizin de kullanmanız için zorlar mı ve eğer hayır dersanız size ne yapacağından korkar mısınız?
- Eğer ilişkiyi bitirirseniz, bunu kabul etmez ve sizi taciz edip/usandırıp sessizce ve tehdit eder gibi size karşı hareket eder mi?
- Yalnızken veya başkalarının yanındayken canınızı acıtan, alçaltıcı/hassasiyet kırıcı şeylerle sizi seslendirir veya çağırır mı?
- Paranızı alır ve/veya onu kontrol eder mi?
- Sizi ve/veya arkadaşlarınızı veya ailenizi sahiplenir ve kıskanır mı?
- Onsuz bir yere gitmemeniz için ısrar eder mi?
- Sizi bir şekilde incitir, sonra ne kadar üzgün olduklarını anlatır, hatta ağlayabilir ve bir daha asla böyle bir şey yapmayacaklarına dair söz verir ve sonra hep bu tekrar tekrar olur mu?

Yakın İlişkide Partner Şiddetine Maruz Kalmanın Sonuçları

Tekrarlayan şiddete maruz kalan kişilerin, bir defa şiddete maruz kalanlara göre çok daha ciddi sonuçlar yaşadığı bildirilmektedir. Yakın ilişkideki partner şiddetinin fiziksel sonuçları istismarın şiddetine ve sıklığına bağlı olarak değişir. Partner ilişkisindeki şiddet ister cinsel, fiziksel veya duygusal olsun sonunda çeşitli psikolojik sorunlara yol açar. Depresyon, Travma sonrası Stres Bozukluğu ve anksiyete bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıklar gelişebilir. Kişi anti-sosyal davranışlar sergilemeye başlayabilir veya intihar girişiminde bulunabilir. Düşük benlik değeri oluşabilir. Erkeklere karşı güvensizlik ve yakınlaşmaktan korkma gibi tepkiler verebilir.

Nasıl Yardım Edebilirsiniz?

Aileleri bu konuda bilgilendirmelisiniz. Çocuklarının şiddet içerikli bir ilişkiye dahil olmalarını önlemek veya böyle bir durum varsa müdahale etmek için ebeveyn olarak yapabileceklerini aileye öğretiniz. Aile kadar siz de okul sınırları içerisinde ergenleri bu konuda birebir bilgilendirebilirsiniz.

- Herhangi biri ile çıkmadan önce hangi davranışların kabul edilebilir hangilerinin kabul edilemez olduğuna dair bilgi verilmelidir.
- Potansiyel istismar ediciler ile ilgili uyarı işaretleri anlatılması ve ergenle bu konu tartışılmalıdır.
- Hem mağdurun hem de ilişkide şiddet uygulayanın gerekirse yardım alabilecekleri yerel kaynakların nereleri olabileceği öğrenilmeli ve ergenler bu konuda bilgilendirilmelidir.
- Fiziksel gücün ötesinde çatışmaları çözmek için kullanılabilecek yollar ergenlerle tartışılmalı ve etkili çatışma çözme teknikleri öğretilmelidir.

Ailelere Neler Yapabilecekleri Konusunda Danışmanlık Yapmak

Şiddet sorunu için kolay bir çözüm yolu olmadığını; ancak ailelerin bu durumu önlemek için yapabilecekleri bazı şeyler olduğunu vurgulamalısınız. Genel olarak çocuklarının şiddete bulaşmalarını önlemek için ailelere önerebilecekleriniz şunlardır:

Evdeki şiddeti azaltın: Ailelere evdeki veya bir başka yerdeki şiddete tolerans göstermeyeceklerini ve kabul etmeyeceklerini çocuklarına ifade etmelerini söyleyin. Çocuklarına bir disiplin yöntemi olarak asla vurmamalarını belirtin. Araştırmaların dayak yiyen bir çocuğun, eğer daha güçlü isen birine vurmanın kabul edilebilir olduğu mesajını aldıklarını vurguladıklarını aileye söyleyin. Şiddet gören çocukların/ergenlerin büyüdükçe ve anne-babaları da yaşlandıkça akranlarına ve ailelerine şiddet uyguluyor hale geldiklerini ifade edin.

Eğer çocuk/ergen gerginse nasıl rahatlayabileceğini ailenin ona göstermesini isteyin. Eğer aile bu bilgiden yoksunsa siz ilk önce aileye öğretin. Çocuklarının ne söylediğini dikkatlice dinlemeleri gerektiğini anlatın. Bağırarak ve olumsuz cümleler kullanarak onları asla küçük düşürmemelerini söyleyin. Evde nelerin çatışmaya yol açtığını izlemelerini, not etmelerini ve bundan sonra çözüm yolları geliştirmelerini aileye anlatın. Eğer tıkağın yerler olursa sizden destek alabileceklerini söyleyin.

Evi güvenli hale getirin: Evde silah bulundurmamaları gerektiğini, eğer silahın bulunması kaçınılmazsa güvenliği kapalı, içi boş olarak kilitli bir yerde saklamalarını söyleyin. Silah ve mermiyi ayrı ayrı saklamanın daha doğru olacağını anlatın.

Çocuklara yardım edin: Araştırmalar ergenlerin büyük bir çoğunluğunun “çıkarlarken” şiddetin bazı şekillerine maruz kaldıklarını göstermektedir. Ailelerin bazı sevgililerin çok agresif olabilecekleri ve ilişkiyi kontrol etmeleri için şiddet yollarını kullanabileceklerini konusunda çocuklarını bilgilendirmelerini ve bu konuda onlarla tartışmalarının faydalı olacağını söyleyin.

Madde kullanımından uzak tutun: Eğer bir madde kullanımı söz konusu ise uygun danışmanlık programına dahil olmalarında yardımcı olmalarını sağlayın.

Çevrenin güvenliğini sağlayın: Komşularının çocukları için şiddet yeri olabileceğini belirtin. Herkesin güvenilir olmadığı gibi herkesin de güvenilir olmadığını vurgusunu yapın. Ailenin, çocuklarını korumak için onun etrafında olabilecek (komşu, arkadaş veya yabancılardan gelebilecek) tehlikelerin neler olabileceğini anlatmalarını sağlayın.

Medyadaki şiddete sınır getirin: Çocuklar medyadan öğrendiklerinin doğru olduğunu düşünebilir (Örn., “daha güçlü insan diğerlerini kontrol edebilir ve şiddet yaşam sorunlarını

çözmek için uygundur” gibi.). Ailelerin çocuklarıyla izledikleri bu programlara dair konuşmalarını ve tartışmalarını söyleyin.

Psikolojik rahatsızlık olasılığını düşünün: Eğer çocuklarında şiddete başvurma eğilimi varsa bunun ele alınması ve ergenin psikolojik sağlığına dair bir değerlendirilme yapılması gerektiğini aileye anlatın. Bu davranışlarının altında depresyon, anksiyete bozukluğunun veya davranış sorunlarının yatabileceğinin söyleyin. Psikolojik destek almaları için aileyi teşvik edin.

ZORBACA DAVRANIŞLAR

Zorbaca Davranış nedir?

İngilizce’de “Bullying” adı verilen kavram bu kılavuz için Türkçe’ye zorbaca davranış olarak çevrilmiştir. Bu bölümde bu anlamda kullanılacaktır. Zorbaca davranış, değişik şekilleri olan bir davranış biçimidir. Zorbaca davranış denince sözel ve fiziksel küçük düşürücü davranışlar aklımıza gelmektedir. Saldırı, tehdit, ad takma, sosyal olarak izolasyon, vurma, işkence etmek, küçük düşürmek karşındaki kişiye karşı yapılan zorbaca davranış biçimleridir.

Zorbaca davranışların özellikleri içinde agresyon içermesi, düzenli zaman aralıklarında gerçekleşmesi, kurbanların kendilerini korumakta zorluk çekmeleri sayılabilir. Zorbaca davranışlara maruz kalan çocuklarda düşük kendine güven, içine kapanıklık, depresyon, intihar düşünceleri ve akademik başarıda düşüşler görülmektedir.

Yapılan araştırmalarda çıkan sonuçlara göre ortaöğretim öğrencilerinin %51’i okulda zorbaca davranışlara maruz kaldıklarını, %54’ü okullarında zorbaca davranışlar olduğunu bildirmiştir. Yurt dışında yapılan başka bir araştırmaya göre kız öğrencilerin de erkek öğrenciler kadar grup kurdukları ve sözel olarak zorbaca davranışlar ile akranlarına tacizde buldukları ortaya çıkmıştır. Aynı araştırma sonuçlarında erkeklerin erkek arkadaşlarına zorbaca davranışlarda buldukları, kızların ise hem erkek hem de kız arkadaşlarına zorbaca davranışlarda buldukları ortaya çıkmıştır.

Zorba davranışlara maruz kalan ergen ve çocukların ileride birer zorba davranış sergileyen bireyler olma olasılığı çok yüksektir. Zorba davranışlarda bulunan ergen ve çocukların çevresinde güç aldıkları bir grup bulunur. Bu grup kendileri ileride zorba davranışlara maruz kalmamak için çevrede olurlar ve gülüp, onlar da alay ederek zorba davranışlara destek verirler.

Zorbaca Davranışlarında Bulunan Çocukların Özellikleri

Zorbaca davranışlarda bulunan çocuklar engellenmiş, daha önce zorbaca davranışlara maruz kalmışlardır. Örnek alacak rol modelleri ya zayıftır ya da yoktur. Aile içinde ihmal edilmektedirler, aşırı-uygunsuz etkileşimlere sahiptirler ve davranış problemleri vardır.

Bu çocukların okul içinde gösterdikleri davranışlara örnekler şunlar olabilir: Ad takma, sosyal izolasyon, hakkında dedikodu yapmak, itip kakmak, cinsel içerikli ad takma (top, tekerlek, avrat, ibne...vb), fiziksel zarar verme, taciz içerikli dokunuşlar, taciz içerikli mesajlar yollama, taciz içerikli e-postalar yollama.

Zorbaca Davranışlarda Bulunan Çocukların Fiziksel, Aile ve Kişilik Özellikleri

Bu çocuklar genelde fiziksel olarak güçlüdürler. Koordinasyonları yüksektir, sporda ve bahçe oyunlarında başarılıdır. Enerjik ve aktiftirler. Acıya dayanma eşikleri yüksektir, gözü pektirler. Mağdurlardan yaşça ve bedence büyüktürler. Fiziksel olarak çekicidirler. Kaygı düzeyi düşüktür. Güce dayalı benlik algısına sahiptir; kendisini sert, başarılı ve becerikli görür; tatminsizlik duymaz. Kendisini okulda aldığı notlara göre daha akıllı bulur; güvenli, dışa dönük ve rahattır. Baş etme becerileri yüksektir, bağımsızdır ve kendini güvenle ortaya koyabilir. Mağdurun cezayı hak ettiğine inanır. Sosyal yönden cüretkâr olarak tanımlanır.

Bu çocuklar evde az zaman geçirir, aile içinde olumlu etkileşimi azdır. Güvenli, hazır cevap, dalgacı ve alaycıdır. İletişimde başarılıdır. Baş otorite ile derde düştüğünde kurtulmayı bilir. Kendi sosyal idealine uygun olan baskın ve güçlü erkeklere uyma gösterir, yaşlılarınca kabul gören "maço" imajı taşır (erkekler). Evdeki denetim ve yönlendirme zayıftır. Eve geliş saatleri denetlenmez.

Bu çocukların anne babalarına yönelik olumsuz duygular taşırlar, aile içindeki empati düzeyi, sevgi ve şevkat düşüktür. Tutarsız kontrol ve disiplin yöntemleri ile büyürler. Örneğin aşırı rahat veya cezalandırıcı-özellikle fiziksel ceza kullanılır. Aile içinde saldırganlığa göz yumulur, güçlü ve sert imajı güçlendirilir. Anne babaların da geçmişte zorba olma ihtimalleri yüksektir. Anne baba arasında evlilik problemleri ve kaotik ev ortamı vardır.

Zorbaca Davranışlara Maruz Kalan Çocukların Fiziksel, Aile ve Kişilik Özellikleri

Zorbaca davranışlara maruz kalan çocukların bir kısmı ev yaşamından hoşlanıyor ve ailesi ile yakın ilişki içinde olabilirler. Bu çocukların bir kısmının çekingen, içedönük, endişeli, pasif oldukları gözlemlenebilir. Bu çocukların bazılarının başkalarına olan ilgileri az olabilir, iletişim becerileri zayıf olabilir, sosyal olarak duyarsız olabilirler, sosyal becerilerde problem yaşıyor olabilirler.

Bu çocuklarda uyum zorlukları, kaygı sorunları ve bazen aşağılık duygusu gözlemlenebilir. Kendilerini zihinsel, yeteneksel olarak yetersiz görüyor olabilirler. Bazı sorunlarla tek başına baş edemeyeceklerine inanır ve yaşlılarından yardım isteyemezler, kendilerini çaresiz ve etkisiz hissederler. Zorbaca davranışları hak ettiklerine inanırlar. Spor yetenekleri olmayabilir. Bahçe oyunlarına ilgileri ve becerileri daha düşük olabilir. Bu da özellikle küçük yaşlarda sosyal davranışları ve popülaritelerini olumsuz etkileyebilir.

Enerji düzeyleri, acıya dayanma eşikleri düşük olabilir. Zorbalardan yaşça ve bedence küçük olabilirler. Fiziksel bozuklukları –gözlük kullanmak, aşırı şişmanlık, aşırı zayıflık vs. olabilir. Bu çocukların ailelerinde aşırı koruyucu anne baba tutumları olabilir. Bu çocuklar anne babalarının beklentilerini karşılayamayacaklarına inanıyor olabilirler.

Zorbaca Davranışlara Maruz Kalan Çocukların Okulda Gösterecekleri Belirtiler:

- Teneffüslerde genellikle yalnızdır, sınıfta hiç yakın arkadaşı yoktur
- Takım oyunlarına seçilmez veya en son seçilir
- Teneffüslerde öğretmene veya diğer yetişkinlere yakın olmak ister
- Sınıfta konuşma zorluğu çeker, endişeli ve güvensiz bir yüz ifadesine sahiptir
- Okul başarısı aniden veya yavaş yavaş düşer
- Canını acıtmaktan korkar
- Yaşıt grupları içinde kendini göstermekten (fiziksel veya sosyal olarak) kaçınır

Zorbaca Davranışlara Maruz Kalan Çocukların Evde Gösterecekleri Belirtiler:

- Eve üstü başı, kitapları ve çantası yırtılmış veya kirlenmiş gelmesi
- Belli bir açıklama olmaksızın vücudunda yara, çürük, kesik, tırnak izi olması
- Eve arkadaş getirmemesi, arkadaşlarına hiç gitmemesi
- Partilere davet edilmemesi, kendi partisine okuldan kimseyi davet etmek istememesi
- Okula gitmek istememesi, okul değiştirmek istemesi, sabahları iştahsızlık çekmesi, sürekli karın ağrısı ve baş ağrısı
- Okula giderken yolu gereksiz uzatması
- Korkulu rüyalar görmesi, uykusunda ağlaması, yatağını ıslatması
- Ödev yapma isteğinin azalması
- Duygusal değişiklikler, sık ve nedensiz ağlama
- Sık sık nedensiz ekstra para istemesi

Zorbaca Davranış Karşısında Çocuklara Verilecek Etkin Cevaplar Önerileri:

Bu çocuklara kendine olan güvenlerini arttırmaları, fiziksel olarak zorbaca davranışlara cevap vermeleri ve zorbaca davranışları görmezden gelmeleri yani kendilerini toplamaları, konuyu arkadaşları ile paylaşmaları öğütlenebilir.

Konu hakkında öğretmenleri ve ya aileleri ile konuşmaları ya da diğer öğrenciler ile bu konuyu tartışmaları ve dışarıdan yardım aramaları önerilebilir.

Çocuğu Mağdur Aile İçin Önerilecekler

Çocuklarını gözlemlemelerini, iletişimlerine dikkat etmelerini ve olayları kaydetmelerini önerin. Çocuklarının duygularıyla ilgilenirken kendi duyguları ile baş etmeye çalışmalarının zorluğu üstüne konuşun. Aile içindeki davranışların çocuk üzerindeki olası etkilerini irdeleyin. Çocuklarına yeni beceriler öğretmeleri için gerekli bilgiler verin. Olumlu konuşma provaları yaptırın. İntikam almak ve suçlamak yerine çözüme odaklanmaları üzerine konuşun. Çocuklarına kendini korumayı öğretmelerini ve çocuklarının yeni arkadaşlar edinmesi ve grup etkinliklerine katılması için destek olmaları gerektiğini hatırlatın. Çocuklarına destek bulmaları, okulla bağlantı kurmaları, öğretmenleri ve okulun psikolojik danışmanı ile konuşmaları konusunda gerekli yönlendirmeleri yapın.

Çocuğu Zorbaca Davranışlarda Bulunan Aileler İçin Önerilecekler:

Çocukları ile iletişim kurmaları, olumlu ilişkiler sürdürmelerini, aile içinde zorbaca davranışlara dikkat etmelerini ve çocukları ile okuldaki davranışları hakkında konuşmaları için teşvik edin. Olaylarla uğraşmalarını eğer okul onlar ile bağlantı kurarsa sakın davranmalarını, bu konuyu çocukları ile konuşmaları, çocuğu zorba olarak etiketlememelerini önerin. Çocuklarını yeniden eğitmeleri, kural koymaları, eğer davranışları için bir neden söylerse böylesi durumlarda başka nasıl davranabileceğini konuşmaların için destekleyin. Çocuklarının zorbalığın etkilerini fark etmesine yardımcı olmalarını, zarar verdiği çocukların neler hissedeceğini anlamasını sağlamaları için destek olun. Olaya karışan diğer çocukların anne-babalarıyla konuşmaları için gerekli ortam sağlayın.

Okulda Görülen Zorbaca Davranışlara Müdahale:

Disiplin yönetmelikleri okulda kabadayılığı önleyici maddeler taşımaktadır. Ama bunların dışında da bazı ek uygulamalar olabilir. Bu uygulamalar örnekler aşağıda verilmiştir.

- Okulda kabadayılığa asla izin verilemeyeceği ve kabadayı davranışlar sonucunda oluşan olaylar sonucunda okuldan uzaklaştırma ile karşı karşıya kalacakları öğrencilere anlatılmalı
- Sınıflarda zorbaca davranış tartışılabilir. Kabadayı davranışlar yerine olabilecek davranışlar ve değerler konuşulmalı
- Okullara kabadayı kutusu konabilir. Bu kutuya zorbaca davranışlara maruz kalanlar şikayetlerini atabilecekleri gibi; zorbaca davranışlarda bulunan çocuklar da neler hissettiklerini ve neden böyle davrandıklarını anlatan notlar atılması sağlanmalı
- Okulda gruplar oluşturularak çocuklara zorbaca davranış ile nasıl başa çıkacakları anlatılıp, grup çalışmaları ve role playlar yapılarak bu pekiştirilmeli
- Okullarda zorbaca davranış karşıtı politikalar hazırlanır ve bu herkes tarafından imzalanır
- Çocuklar için güvenli olmayan bölgeler bulunup buralar daha güvenli hale getirilmeli
- Çocuklara kendilerini korumaları için eğitimler verilmeli

Okullarda zorbaca davranışları önlemek için etkin olacak politikalar ve tutumlar geliştirmekte fayda vardır. Öncelikle okulda olan zorbaca davranışlar hakkında bilgi sahibi olmakta fayda vardır. Hangi öğrenciler, kimlere ne türde zorbaca davranışlar yapmaktadır. Okulun hangi bölgesi bu tür davranışlar için uygun mekanlar olmaktadır.

Okulda Zorbaca Davranışlar Karşısında Yapılabilecekler:

- Okulda kabadayılığın yapıldığı belli bölgeler var ise bu bölgelere okul yönetimi olarak başka amaçlar ile kullanılacak şekle dönüştürülmeli.
- Okul içindeki disiplin kurallarında zorbaca davranış hakkında kesin kurallar bulundurulmalı.
- Okulda zorbaca davranışlarda bulunan çocuklara yaptırımlar uygulanmalı.
- Okulda eğitim gören öğrenciler zorbaca davranış hakkında eğitilmeli.
- Ailelerin okulda yapılan faaliyetlere katılımı sağlanmalı.
- Öğretmenlere zorbaca davranışlar karşısında göstereceği tutumlar hakkında eğitim verilmeli.
- Okulu dışındaki çevre (okula yakın parklar, öğrencilerin yürüdüğü yollar) belli aralıklar ile kontrol edilmeli.
- Zorbaca davranışlara maruz kalan çocukların şikayetlerini yazacakları kutular okulun değişik yerlerine konmalı.

ÇOCUK VE ERGENLERDE SUÇ VE ŞİDDET DAVRANIŞI
AİLEYE ÖNERİLER
BROŞÜRÜ

ÇOCUK VE ERGENLERDE SUÇ VE ŞİDDET DAVRANIŞI AİLEYE ÖNERİLER

Çocuklar okul öncesi dönemden başlayarak şiddet içerikli davranışlar sergileyebilirler. Bu davranışlar arasında öfke patlamaları, fiziksel şiddet davranışları (vurmak, tekmelemek, itmek, yaralamak), kavga etmek, başkalarını yaralamak ile ilgili tehditler savurmak ya da yaralamaya çalışmak, hayvanlara yönelik acımasız davranışlarda bulunmak, yangın çıkarmaya teşebbüs etmek, eşyalara bilerek zarar vermek ve vandalizm sayılabilir.

Yakalanması ya da yakalanmaması, polisle başının derde girmesi ya da girmemesine bakmaksızın hayatı boyunca bir kez suç işlemesi, bir çocuğun suça eğilimli olmadığını söylemek için yeterlidir. Ailede suç işleyen bir başka üyenin varlığı da, genelde çocuğun risk altında olmasına yol açabilir. Şiddet ve suç sorununun, davranış bozukluğunun özellikleri göz önüne alındığında birbirinden ayrılmaz parçalar olduğu rahatlıkla görülebilir. Bu iki sorun çoğunlukla iç içe geçmiştir.

Bu çocuklarla ilgili bazı gerçekler

- Bu çocuklar ya da gençler “kötü” değillerdir. Uygun olmayan ve kabul edilemeyen davranışlar yaparlar, ancak bu psikolojik-psikiyatrik bozukluktur ve tedavi edilmesi gerekir. Durum ne kadar önceden fark edilir ve ne kadar erken müdahale yapılırsa olumlu sonuç almak daha kolay olmaktadır.
- Bu çocuklar sağlıklı ilişkiler kuramadıkları için genellikle arkadaşları tarafından dışlanırlar ve bu nedenle kendileri gibi olan çocukları kolayca bulurlar.
- Dövmek, tehdit etmek, eve kapatmak ya da rüşvet vermenin bir çare olmadığını bilemezler.
- Şiddet uygulayan ve suça eğilimi olan çocuk ve gençlerin, bu davranışlarının altında çeşitli nedenler yattığını unutmamak gerekir.
- Şiddet içerikli davranışlar öğrenilmiş davranışlardır. Dolayısıyla olumsuz olan bir şeyi öğrenebiliyorsa olumlu bir tanesini de öğrenebilir.
- Başkaları tarafından çabuk kızdırılır, kendisine rahat verilmediği duygusunu sık yaşar ve çok alıngan olurlar.

Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme. Çocuk ve Ergenlerde Suç ve Şiddet Davranışı: Aileye Öneriler.
Bu broşür Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği tarafından hazırlanmıştır.
Web: www.yeniden.org.tr, e-posta: yeniden@yeniden.org.tr

Şiddet içerikli davranışları olan ve suça eğilimli çocukların özellikleri

- Yalnız olma ve reddedilme duygularına sahiptirler.
- Şiddete maruz kalmışlardır.
- Okula ilgi ve başarıları düşüktür.
- Yazılarında, resimlerinde ya da konuşmalarında şiddet ifadelerine sık rastlanır.
- Aşırı dürtüsel hareket ederler, kontrol edilemeyen öfke patlamaları yaşarlar.
- Bireysel farklılıkları kolay tolere edemezler.
- Madde kullanma riskleri yüksektir.

Yapabilecekleriniz...

- Önce kendiniz değişime açık olun.
- Ön yargılarınızın farkına varın.
- Değişimin zaman alacağını unutmayın!
- Nasihat etmekten kaçının.
- Yüzüne bakarak, başka şeylerle meşgul olmadan, onunla konuşun; ama ilk önce DİNLEYİN.
- Öfkeli olduğunda, salgın gibi size de bulaşacağından, her iki tarafta sakinleşene kadar mola verin.
- Kuralları açık olarak koyun.
- Şiddet içerikli tüm davranışlarını ciddiye alın... NORMALLEŞTİRMEYİN!
- Kızdığınız davranışların benzerlerini (sözel ya da fiziksel şiddet) siz uygulamayın.
- İzlediği programları, oynadığı oyunları takip edin.
- Kimlerle arkadaşlık ettiğini bilin.
- Okul ile işbirliği yapın.
- Zamanlarını doldurun, uğraşacak işler verin.
- Şiddet uygulayarak prim elde etmesini engelleyin.

Yapabilecekleriniz...

- Neden şiddet gösterdiğini anladığınızı ama onaylamadığınızı ve bunun yerine alternatifler bulması gerektiğini söyleyin.
- Değişmesi için bıkmıp usanmadan ve kızmadan bilgilendirin.
- Olumlu davranış sergilediğinde onu hemen ödüllendirin.
- Çocuğunuz bazen sizin ilginizi çekmek için istenmeyen davranışlar sergileyebilir. Bunun için onun olumsuz davranışlarına tepkisiz kalmanız, olumlu davranışları içinse övme, takdir etme, başkalarına örnek gösterme gibi tepkiler verin.
- Çocuğunuzda gözlemediğiniz gelişmeleri başkalarının yanında da dile getirin.
- Başkalarına övülmekten hoşlanmazlarsa çocuklarınızı zorlamayın; asıl niyetinizi vurgulayın. Kendisindeki gelişimlerden memnun olduğunuzu sadece ona söyleyeceğinizi belirtin.
- Çocuğunuzun sorumluluklarını ve sınırlarını belirlerken onu da karar verme sürecine dahil edin.
- Olumlu ya da olumsuz davranışlarına gösterdiğiniz tepkilerde tutarlı olun.
- Tutarlılık, çocuğun hangi davranışta nasıl bir tepki alacağını kesin olarak bilmesine ve bir davranışı tekrar etmeden önce bunu göz önünde bulundurmasına yarayacaktır.
- Çocuğunuzun davranışı sizi sinirlendirmişken onunla konuşmanın, tartışmanın boyutunu büyüteceğini unutmayın.
- Her iki taraf da sakinleştikten sonra çocuğunuzun davranışı hakkında, ben dilini kullanarak, konuşun.
- Çocuğunuzun dinlerken tüm dikkatinizi ona verin, o anda uğraştığınız diğer işleri bir yana bırakmayı unutmayın.
- Konuşmasını teşvik etmek için açık uçlu sorular sorun.
- Çocuğunuzun gelişim döneminin özellikleri hakkında bilgilenin.
- Olumlu özelliklere sahip arkadaşlıkları olduğunda çocuğunuzun takdir edin.
- Değişim için sabırlı olun.
- İncancınızı yitirmeden olumlu yaklaşıma devam edin. Çocuğunuzdaki davranış değişimi çabuk olmayacaktır, ancak siz adım attıkça o da atacaktır.
- Çocuklar sorumluluklarını kendi kendilerine almazlar. Bunu onlara sizin öğretmeniz gerekmektedir.

Yapabilecekleriniz...

- Çocuğunuzun alacağı sorumluluklar onun yaşına ve potansiyeline uygun olarak belirlenmeli ve çocuğunuz büyüdükçe daha ciddi sorumluluklar alması sağlanmalıdır.
- Çocuğunuzun sorumluluklarını onun adına üstlenmeyin. Çocuğunuzun davranışlarının sorumluluğunu alması için eğer gerekiyorsa ceza çekmesi ya da başkaları ile çatışması gerekmektedir.
- Çocuğunuzun kendi sorumluluklarını alması ile size itaat etmesi arasında fark vardır. İtaat çocuğa yapması gereken işi, görevi söyleyip ondan buna uymasını beklemektir. Sorumluluk almada ise çocuk yapacağı işler konusunda ailesi ile ortak bir görüşe sahiptir, çünkü bunlara birlikte karar verirler.
- Çocuğunuzun ev içindeki sorumluluklarını belirlerken mutlaka onu da karar verme sürecine dahil edin. Yapmayı hiç istemediği bir iş, görev varsa bunun için ısrar etmeniz etkili olmayacaktır. Bunun yerine o işe alternatif başka bir şey belirleme yoluna gidebilirsiniz.
- Sahip olduğu sorumlulukları net ve çok açık bir şekilde belirleyin. Ondan davranışsal olarak ne beklediğinizi, bu sorumluluklarını günün hangi bölümünde (hangi saatler arasında) yerine getirmesi gerektiğini, bu sorumluluklarını yerine getirmediğinde ne gibi bir yaptırım uygulanacağını, düzenli olarak yerine getirdiğinde ne gibi ödüller alacağını önceden çocuğunuz ile birlikte belirlemeniz gerekir.

Suç işlediği zaman...

Olumlu-olumsuz davranışlarına tepkilerinizi ayarlamak önemlidir. Çocukların olumsuz davranışlarının sıklığı fazla olunca olumlu davranışlar sanki hiç yokmuş gibi düşünülebilir. Olumlu davranışlar zaten yapılması gereken şeyler olarak kabul gördüğünden aileler genellikle çocuklarının olumsuz davranışlarına tepki verirler. Ancak olumluların sıklığını arttırmak ve bir davranış tarzı olarak yerleşmesini sağlamak için olumlu davranışları takdir etmek ve övmek gerekir.

Olumsuz davranışların sıklığını azaltmak içinse bu tür davranışlara karşı tepkisiz kalmak, ilgilenmemek ve görmezden gelmek müdahale tekniklerinden bazılarıdır. Olumsuz davranışlara nasıl ortaya çıktıktan hemen sonra tepki verilmesi gerekiyorsa olumlu davranışlar için de aynı şeyin yapılması gerekir. Bu ödüllendirme davranışın pekişmesine yardımcı olacaktır.

Çocuğun sorumluluklarını üstlenmesini sağlayacak şekilde davranılmalıdır. Çocuğunuza ev içinde bir takım işler vermek, bunların sorumluluğunu almasını istemek, davranışlarının sorumluluğunu almasını sağlamak onun kendine duyduğu güveni arttırmaktadır. Bu onun ailenizin işleyişi için gerekli bir birey olduğunu hissetmesini, kendini değerli hissetmesini ve daha organize olmasını sağlamaktadır. Çocuğunuza ev içindeki işlere yardım etmenin yanı sıra kendi harçlığını nasıl harcayacağını sorumluluğunu da öğretmeniz gerekmektedir.

Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme, Çocuk ve Ergenlerde Suç ve Şiddet Davranışı: Aileye Öneriler.

Bu broşür Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği tarafından hazırlanmıştır.

Web: www.yeniden.org.tr, e-posta: yeniden@yeniden.org.tr